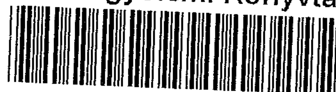
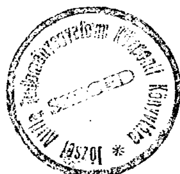
V. I. LENIN

AFORIZMÁK

ISBN 963 09 3105 2
(4355)

A kiadó előszava

Ez a gyűjtemény mintegy folytatása az 1985-ben kiadónk gondozásában megjelent Marx · Engels Aforizmák című kötetnek. Lenin tömören, frappánsan megfogalmazott gondolatait 52 témakörbe csoportosítottuk. Az egyes címszavakon belül az idézetek időrendi sorrendben követik egymást. Válogatásunk során arra törekedtünk, hogy általános érvényűnek tekinthető megállapításokat közöljünk, amelyeknek az eredeti szövegösszefüggésből kiragadva is van időszerű mondanivalójuk. Ez a kis könyv természetéből következően csupán ízelítőt ad Lenin kimeríthetetlen gondolati hagyatékából. Fő célját akkor éri el, ha minél többeket ösztönöz arra, hogy az elmélyültebb tanulmányozás céljából kézbe vegyék Lenin műveit.

Kiadványunk összeállításakor felhasználtuk az NDK-beli Dietz Kiadó által 1984-ben, harmadik kiadásban és a bolgár Partizdat által 1974-ben közzétett aforizmagyűjteményeket. A kiadványban közölt szövegeket Lenin Összes Műveiből (LÖM) vettük át. A szögletes zárójelbe [ ] tett szavakat a szerkesztő írta be kiegészítésül vagy magyarázatképpen. A záradékokban mindig feltüntettük a mű címét (esetenként rövidítve), megírásának, illetve megjelenésének dátumát, továbbá azt a forrást, ahol a szövegek összefüggésükben megtalálhatók.

Állam

A marxizmus abban különbözik az anarchizmustól, hogy elismeri az állam és az államhatalom szükségességét a forradalmi korszakban általában, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakában különösen.

A proletariátus feladatai forradalmunkban.
(1917) LÖM 31. köt. 162. old.

Az állam az osztályellentétek kibékíthetetlenségének terméke és megnyilvánulása. Állam ott, akkor és annyiban jön létre, ahol, amikor és amennyiben objektíve lehetetlen az osztályellentétek kibékítése. És fordítva: az állam léte bizonyítja, hogy az osztályellentétek kibékíthetetlenek.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 6–7. old.

A burzsoá államot a proletárállam nem válthatja fel erőszakos forradalom nélkül. A proletárállam megszűnése, azaz mindenféle állam megszűnése, nem mehet végbe másképp, csak „elhalás" útján.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 20. old.

Az állam az egyik osztály részéről egy másik osztállyal szemben alkalmazott erőszak szerve vagy gépe-

zete. Amíg az állam a burzsoázia részéről a proletariátussal szemben alkalmazott erőszak gépezete, addig csak egyetlen proletárjelszó lehet: le kell rombolni ezt az államot. Amikor azonban az állam proletárállam lesz, amikor a proletariátus részéről a burzsoáziával szemben alkalmazott erőszak gépezete lesz, akkor mi teljes mértékben és feltétlenül a szilárd hatalomért és centralizmusért fogunk síkraszállni.

Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?
(1917) LÖM 34. köt. 319. old.

A történelem azt mutatja, hogy az állam mint az emberek kényszerítésére szolgáló különleges apparátus csakis ott és akkor keletkezett, ahol és amikor megjelent a társadalom osztályokra való tagozódása, tehát az embereknek olyan csoportokra való tagozódása, akik közül egyesek állandóan elsajátíthatják mások munkáját, ahol az egyik kizsákmányolja a másikat.

Az államról.
(1919) LÖM 39. köt. 66. old.

...csak a két hatalom egyike lehetséges: vagy a tőkések hatalma, vagy a proletariátus hatalma. Minden közbülső hatalom ábránd, minden olyan kísérlet, hogy valamiféle harmadik hatalmat hozzanak létre,

arra vezet, hogy az emberek még akkor is, ha teljesen őszinték, vagy az egyik, vagy a másik oldalra csúsznak. Csak a proletariátus hatalma, csak a munkások uralma sorakoztathatja fel maga mögött az egész többséget, amely a munka talaján áll...

Beszéd a közművelődés dolgozóinak I. kongresszusán.
(1919) LÖM 39. köt. 129–130. old.

Az emberek államban élnek, az állam pedig olyan államoknak a rendszerében, amelyek között bizonyos politikai egyensúlyrendszer áll fenn.

Az OK(b)P moszkvai szervezetének aktívagyűlése.
(1920) LÖM 42. köt. 57. old.

A burzsoázia fél a teljes szabadságtól, a teljes demokráciától, mert tudja, hogy az öntudatos, vagyis szocialista proletariátus a tőke uralma elleni harcra fogja felhasználni a szabadságot.

Forradalmi bürokratizmus és forradalmi tett.
(1905) LÖM 12. köt. 113. old.

A burzsoázia érdekei megkövetelik, hogy a proletariátus részt vegyen az önkényuralom ellen vívott harcban, de csak olyan mértékben, hogy ezáltal ne jusson vezető szerephez a proletariátus és a parasztság, csak olyan mértékben, hogy ez ne küszöbölje ki a teljesen régi, hűbéri-önkényuralmi és rendőri hatalmi szerveket.

A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai.
(1906) LÖM 12. köt. 309. old.

A burzsoázia, amelyet politikailag elnyomnak a földesurak és az abszolutizmus, a munkásmozgalom erősödésének hatására ellenforradalmi álláspontot foglal el. Ez az oka annak, hogy a burzsoázia ingadozik, a „háttérbe" húzódik. Ellene is van a régi rendnek, meg mellette is. Kész segíteni a régi rendet a munkásokkal szemben, de képes teljesen „berendezkedni", sőt fokozni és kiterjeszteni uralmát mindenféle földesurak nélkül is, a régi politikai rendszer minden maradványa nélkül is: ezt világosan tanúsítja olyan országok tapasztalata, mint Amerika stb.

A nagytőke szervezeteinek összeírása.
(1912) LÖM 21. köt. 286. old.

A burzsoázia jobban fél a demokráciától, mint a reakciótól.

Fokozódó diszharmónia.
(1913) LÖM 22. köt. 375. old.

A burzsoázia abban különbözik a kispolgárságtól, hogy gazdasági és politikai tapasztalatai alapján tisztában van azzal, hogy a tőkés rendszerben milyen feltételekkel tartható fenn a „rend" (vagyis a tömegek leigázása). A burzsoák üzletemberek, kitűnő kereskedelmi érzékük van, megszokták, hogy a politikai kérdéseket is szigorúan üzleti szempontból vizsgálják: nem hisznek a szavakban és értenek ahhoz, hogy megragadják a lényeget.

Az alkotmányos illúziókról.
(1917) LÖM 34. köt. 36. old.

Minél erősebben fejlődik a forradalom, annál jobban tömörül a burzsoázia.

Az Összoroszországi KVB ... együttes ülése.
(1918) LÖM 37. köt. 111. old.

A demokrácia általában nem küszöböli ki az osztályharcot, csak tudatossá, szabaddá, nyílttá teszi. De ez nem érv a demokrácia ellen. Ez az érv amellett szól, hogy a demokráciát következetesen végig kell vinni.

A bírák nemzetközi kongresszusa.
(1912) LÖM 22. köt. 73. old.

A kapitalizmus általában, az imperializmus pedig különösen illúzióvá változtatja a demokráciát, és ugyanakkor a kapitalizmus demokratikus törekvéseket hív életre a tömegekben, demokratikus intézményeket hoz létre, kiélezi az antagonizmust a demokráciát tagadó imperializmus és a demokráciára törekvő tömegek között.

Válasz P. Kijevszkijnek (J. Pjatakovnak).
(1916. VIII.–IX.) LÖM 30. köt. 70. old.

Érteni kell ahhoz, hogy a demokráciáért vívott harcot összekössük a szocialista forradalomért vívott harccal, és az előbbit alárendeljük az utóbbinak. Ez az, ami nehéz, ez a lényeg.

Levél I. F. Armandhoz.
(1916. XII. 25.) LÖM 49. köt. 362. old.

A kapitalista társadalomban, annak lehető legelőnyösebb fejlődését feltételezve, a demokratikus köztársaságban többé-kevésbé teljes demokráciát találunk. De ez a demokratizmus mindig a kapitalista kizsákmányolás szűk keretei közé van szorítva, és ezért – lényegében – mindig a kisebbség, csak a vagyonos osztályok, csak a gazdagok számára demokratizmus.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 79. old.

Demokrácia a nép óriási többsége számára – és a kizsákmányolóknak, a nép elnyomóinak erőszakos elnyomása, azaz kizárása a demokráciából, – így módosul a demokrácia a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet idején.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 81. old.

Bármilyen választott szerv vagy küldöttgyűlés csak akkor tekinthető igazán demokratikusnak és valóban a nép akaratát képviselőnek, ha elismerik és alkalmazzák a választóknak azt a jogát, hogy visszahívhatják választottjaikat.

A visszahívás jogáról szóló rendelet tervezete.
(1917) LÖM 35. köt. 106. old.

...a diktatúra nem jelenti feltétlenül a demokrácia megsemmisítését annak az osztálynak a számára, amely ezt a diktatúrát más osztályok felett gyakorolja, de feltétlenül a demokrácia megsemmisítését jelenti (vagy igen lényeges korlátozását, ami szintén a megsemmisítésnek egy formája) azon osztály számára, amely felett vagy amely ellen a diktatúrát gyakorolják.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 231. old.

A „tiszta demokrácia" a munkások elbolondítására törekvő liberálisnak a hazug frázisa. A történelem ismer polgári demokráciát, amely felváltja a feudalizmust, és proletár demokráciát, amely felváltja a polgári demokráciát... A polgári demokrácia, bár nagy történelmi haladás volt a középkorhoz képest, mindig szűk, korlátozott, hamis, képmutató lesz, paradicsom a gazdagok, csapda és csalás a kizsákmányoltak, a szegények számára – és a kapitalizmus alatt nem is lehet ez másként.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 238–239. old.

A polgári demokrácia, bár ünnepélyesen proklamálta minden állampolgár egyenlőségét, valójában álnok módon a kizsákmányoló kapitalisták uralmát takargatta, a tömegeket azzal a gondolattal áltatta, hogy kizsákmányoló és kizsákmányolt ténylegesen egyenlő lehet.

Az OK(b)P programtervezete.
(1919) LÖM 38. köt. 89. old.

Demokrácia

Nincs semmi a világon, csak mozgásban levő anyag, a mozgásban levő anyag pedig nem mozoghat másképp, mint térben és időben.

Materializmus és empíriokriticizmus.
(1908) LÖM 18. köt. 160. old.

A marxizmus filozófiai alapja, mint Marx és Engels többször is kijelentette, a dialektikus materializmus, amely teljesen átvette a XVIII. század franciaországi materializmusának és Feuerbach (a XIX. század első fele) németországi materializmusának – egy kétségkívül ateista, minden vallással szemben határozottan ellenséges materializmusnak – a történelmi hagyományait.

A munkáspárt és a vallás.
(1909) LÖM 17. köt. 387. old.

A logika törvényei az objektívnak a tükröződései az ember szubjektív tudatában.

Filozófiai füzetek.
(1914–1915) LÖM 29. köt. 150. old.

A megismerés a gondolkodás örök, végtelen közeledése az objektumhoz. A természetnek az emberi gondolatban való visszatükröződését nem „holtnak", nem „elvontnak", nem mozgás nélkülinek,

nem ellentétek nélkülinek, hanem az ellentétek mozgása, keletkezése és megoldása örök folyamatában kell felfogni.

Filozófiai füzetek.
(1914–1915) LÖM 29. köt. 160. old.

Az ellentétek egysége (egybeesése, azonossága, eredő-hatása) feltételes, időleges, átmeneti, relatív. Az egymást kölcsönösen kizáró ellentétek harca abszolút, amint abszolút a fejlődés, a mozgás.

Filozófiai füzetek.
(1914–1915) LÖM 29. köt. 295. old.

Egyén, személyiség

...a történelmi szükségszerűség gondolata sem csökkenti a legkevésbé sem az egyén szerepét a történelemben: az egész történelem az egyének cselekedeteiből tevődik össze, akik kétségtelenül cselekvők.

Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?
(1894) LÖM 1. köt. 145–146. old.

A történelmi érdemeket nem aszerint szokták megítélni, hogy mit nem adtak a történelmi személyiségek a mai követelményekhez viszonyítva, hanem aszerint, hogy mi újat adtak elődeikhez képest.

A gazdasági romanticizmus jellemzéséhez.
(1897) LÖM 2. köt. 170. old.

A történelem már régen megmutatta, hogy a nagy forradalmak harcuk során nagy embereket vetnek felszínre és olyan tehetségeket fejlesztenek ki, amilyenek azelőtt lehetetlennek látszottak.

Emlékbeszéd J. M. Szverdlovról.
(1919) LÖM 38. köt. 75. old.

Életbölcsességek

Mi sem ízetlenebb valami az önelégült optimizmusnál.

A politika és a pedagógia összekeveréséről.
(1905) LÖM 10. köt. 332. old.

...szitkozódással azok szoktak érvelni, akiknek nincsenek érveik.

Tehetetlen düh.
(1905) LÖM 11. köt. 134. old.

A hazug frázis, a hazug dicsekvés erkölcsi bukás, biztos záloga a politikai bukásnak.

Csak semmi csalás!
(1905) LÖM 11. köt. 317. old.

Mi sem veszedelmesebb a harcban, mint ha megbízunk a köpönyegforgatókban.

Rossz tanácsok.
(1906) LÖM 13. köt. 132. old.

Aki bűnösnek érzi magát, megbánhatja bűnét. Ebben az esetben azonban saját fejére szórjon hamut és saját ruháját tépdesse, ne pedig másét...

Hogyan írják a történelmet...
(1906) LÖM 14. köt. 64. old.

Képmutatásra... azoknak van szükségük, akik véka alá rejtik igazi céljaikat, és titokban cselekszenek.

A pétervári választások és a 31 mensevik képmutatása.
(1907) LÖM 14. köt. 307. old.

Nem elég bemagolni a jelszavakat, gondolkodni is kell rajta, hogy mikor helyes kitűzni őket.

A bolsevizmus karikatúrája.
(1909) LÖM 17. köt. 370. old.

...a keserű igazság hasznosabb a „felemelő" ámításnál, értékesebb a diplomatikus mellébeszélésnél és köntörfalazásnál.

Hogyan leplezi le P. B. Akszelrod a likvidátorokat?
(1912) LÖM 21. köt. 404. old.

Sokkal kellemesebb magával az ellenféllel beszélni, mint zavarosfejű vagy tehetetlen közvetítőkkel és más efélékkel!

A likvidátorok vezére az „egység" likvidátor feltételeiről.
(1914) LÖM 24. köt. 303. old.

... „emberi emóciók" nélkül az ember számára nem volt, nincs és nem is lehet igazságkeresés.

Recenzió Rubakin könyvéről.
(1914) LÖM 25. köt. 115. old.

Aki segíteni akar az ingadozókon, annak azzal kell kezdenie, hogy ő maga abbahagyja az ingadozást.

A proletariátus feladatai forradalmunkban.
(1917) LÖM 31. köt. 177. old.

...a süketnél is rosszabb az, aki nem akar hallani.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 49. old.

Nekünk állandóan ellenőriznünk kell magunkat azzal, hogy tanulmányozzuk a politikai események láncolatát egészükben, okozati összefüggésükben, eredményeikben. Amikor a tegnap hibáit elemezzük, tanulunk ebből, hogy ma és holnap elkerüljük a hibákat.

Egy publicista naplójából.
(1917) LÖM 34. köt. 259. old

Nincs olyan lángész, aki építeni tudná az új életet, ha nem tanulta meg az építést.

A moszkvai pártmunkások gyűlése.
(1918) LÖM 37. köt. 214. old.

Kevesebb politikai fecsegést, több figyelmet a kommunista építés legegyszerűbb, de eleven, az életből vett, az életben kipróbált tényeire – ezt a jelszót fá-

radhatatlanul ismételni kell mindannyiunknak, íróinknak, agitátorainknak, propagandistáinknak, szervezőinknek stb.

A nagy kezdeményezés.
(1919) LÖM 39. köt. 13. old.

Nem az az okos, aki nem követ el hibát. Ilyen ember nincs és nem is lehet. Az az okos, aki nem követ el nagyon lényeges hibákat és aki könnyen és gyorsan ki tudja javítani őket.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 18. old.

Az ember hibái mintegy folytatásai erényeinek. Ha az erények tovább tartanak, mint kellene, ha nem akkor mutatkoznak meg, amikor kellene, és nem ott, ahol kellene, akkor hibák.

A IX. összoroszországi szovjetkongresszus.
(1921) LÖM 44. köt. 315. old.

Az első helyet feltétlenül mindig a propaganda és az agitáció gyakorlati munkája foglalja el, mert, először, az elméleti munka csak választ ad azokra a kérdésekre, amelyeket a gyakorlat feltesz. Másodszor pedig: a szociáldemokraták rajtuk kívül álló okokból túlságosan gyakran kénytelenek elméleti munkára szorítkozni, semhogy meg ne becsüljenek minden pillanatot, amikor megvan a gyakorlati munka lehetősége.

Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?
(1894) LÖM 1. köt. 282. old.

A szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal, a szociáldemokrácia feladata pedig nem az, hogy passzívan szolgálja a munkásmozgalmat minden egyes szakaszában, hanem az, hogy az egész mozgalom érdekeit képviselje, hogy megmutassa ennek a mozgalomnak végső célját, politikai feladatait, és hogy megőrizze e mozgalom politikai és eszmei önállóságát.

Mozgalmunk legfontosabb feladatai.
(1900) LÖM 4. köt. 347–348. old.

...egy „ideológus" csak akkor méltó arra, hogy ideológusnak nevezzék, ha a spontán mozgalom előtt jár, utat mutatva annak, ha másoknál előbb tudja megoldani azokat az elméleti, politikai, taktikai és

szervezeti kérdéseket, amelyekbe a mozgalom „anyagi elemei" spontánul beleütköznek.

Beszélgetés az ökonomizmus védelmezőivel.
(1901) LÖM 5. köt. 334. old.

Forradalmi elmélet nélkül nem lehet forradalmi mozgalom sem.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 22. old.

...az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet vezet.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 23. old.

...a tömegek spontaneitása tőlünk, szociáldemokratáktól igen nagyfokú tudatosságot követel. Minél erősebb a tömegek spontán fellendülése, minél szélesebbé válik a mozgalom, annál gyorsabban, hasonlíthatatlanul gyorsabban fokozódik a tudatosság szükségessége a szociáldemokrácia elméleti, politikai és szervező munkájában egyaránt.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 48. old.

...a tömeges munkásmozgalom gyakorlata legalább olyan fontos, mint az elmélet, és... csakis ez a gyakorlat szolgálhat elveink komoly ellenőrzéséül.

Az OSZDMP Központi Bizottságának jelentése.
(1914) LÖM 25. köt. 393. old.

Az elnyomott osztálynak, a történelem legforradalmibb osztályának a világban példa nélkül álló szabadságmozgalma lehetetlen forradalmi elmélet nélkül. Ezt az elméletet nem lehet kiagyalni, ez az elmélet az egész világ forradalmi tapasztalatának és forradalmi gondolatának összességéből születik.

Egy francia szocialista becsületes hangja.
(1915) LÖM 27. köt. 9. old.

...hajítófát sem ér az iskola, az egyetem, ha hiányzik a gyakorlati jártasság.

Az OK(b)P moszkvai szervezetének aktívagyűlése.
(1920) LÖM 42. köt. 73. old.

Abból, hogy a gazdasági érdekek döntő szerepet játszanak, semmiképp sem lehet a gazdasági (= szakmai) harc elsőrendű jelentőségére következtetni, mert az osztályok leglényegesebb, „döntő" érdekei csakis gyökeres politikai átalakításokkal elégíthetők ki.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 43. old.

A forradalom minden lépésnyi valóságos haladása azt jelenti, hogy nagyobb tömegek kapcsolódnak be a mozgalomba, tehát, hogy jobban tudatosulnak az osztályérdekek, tehát, hogy határozottabbakká válnak a politikai és pártcsoportosulások, és pontosabban rajzolódik ki a különböző pártok osztályarculata, tehát, hogy az általános, elvont, elvontságukban homályos és zavaros politikai és gazdasági követelések helyét egyre inkább a különböző osztályok konkrét, pontosan meghatározott különböző követelései foglalják el.

Az össznemzeti forradalom kérdéséhez.
(1907) LÖM 15. köt. 264. old.

A politikában az emberek mindig az ámítás és az önámítás együgyű áldozatai voltak és azok is maradnak, amíg meg nem tanulják, hogy bármely erkölcsi, vallási, politikai, szociális frázis, nyilatkozat, ígéret mögött fel kell fedniük egyik vagy másik osztály érdekeit.

A marxizmus három forrása és három alkotórésze.
(1913) LÖM 23. köt. 46–47. old.

Bármilyen nagyok, bármennyire elkerülhetetlenek is a dolgozó lakosság nem proletár és félproletár tömegeinek kispolgári ingadozásai, tétovázása, hogy nem volna-e jobb visszatérni a polgári „rendhez", a burzsoázia „védőszárnyai" alá, ezek a tömegek mégis kénytelenek elismerni, hogy az erkölcsi és politikai tekintély a proletariátus oldalán van, amely nemcsak megdönti a kizsákmányolókat és elnyomja ellenállásukat, hanem új, magasabb rendű társadalmi kapcsolatot, társadalmi fegyelmet teremt...

A nagy kezdeményezés.
(1919) LÖM 39. köt. 17. old.

A proletárdiktatúra annak az igazságnak a világos felismerését tételezi fel és jelenti, hogy a proletariátus, minden tőkés társadalomban elfoglalt objektív, gazdasági helyzeténél fogva, híven kifejezi a dolgo-

zók és kizsákmányoltak egész tömegének, az összes félproletároknak (vagyis a részben munkaerejük eladásából élőknek), az összes kisparasztoknak stb. az érdekeit.

Válasz a Német Független Szociáldemokrata Pártnak.
(1920) LÖM 40. köt. 54. old.

Erkölcs

A mai ifjúság egész nevelésének, képzésének és oktatásának arra kell irányulnia, hogy ezt az ifjúságot kommunista erkölcsre nevelje.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 294. old.

...számunkra nem létezik az emberi társadalmon kívül álló erkölcs: ez csalás. Számunkra az erkölcs a proletár osztályharc érdekeinek van alárendelve.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 295. old.

A kommunizmust a [serdülő] nemzedék csak úgy tanulhatja meg, ha tanulmányainak, neveltetésének és művelődésének minden egyes lépését egybekapcsolja a proletariátus és a dolgozók szüntelen harcával a régi kizsákmányoló társadalom ellen. Amikor erkölcsről beszélnek nekünk, mi azt mondjuk: a kommunista számára az egész erkölcs ebben az egybeforrasztó, összetartó fegyelemben és a kizsákmányolók elleni tudatos tömegharcban áll... A kommunista ifjúság nevelésének nem abban kell állnia, hogy mindenféle émelygős beszédekkel és erkölcsi szabályokkal traktáljuk az ifjúságot. Nem ez a nevelés... A kommunista erkölcs alapja a kommunizmus megszi-

lárdításáért és betetőzéséért való harc. Ez a kommunista nevelés, művelődés és tanítás alapja.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 297–298. old.

...a pohár-víz elmélet [szerint, amely] teljesen megbolondította ifjúságunk egy részét..., a kommunista társadalomban a nemi ösztön, a szerelmi szükséglet kielégítése olyan egyszerű és jelentéktelen, mint amikor az ember megiszik egy pohár vizet... [ezt] teljes mértékben antimarxista és ráadásul antiszociális „elméletnek" tartom... Persze, aki szomjas, az inni akar. De vajon a normális ember normális körülmények között az út sarába fog feküdni, hogy a pocsolyából igyék? Vagy akár olyan pohárból, amelynek széle zsíros a sok szájtól? A legfontosabb azonban a dolog társadalmi oldala. A vízivás valóban egyéni. De a szerelem két ember dolga, és egy harmadik, egy új élet fakadhat majd belőle. Ez már társadalmi érdeket érint, kötelességet jelent a közösséggel szemben... Kritikámmal nem kívánok aszkézist prédikálni. Eszem ágában sincs! A kommunizmus nem aszkézist hoz, hanem életörömöt, életerőt a beteljesült szerelmi élet által is.

Idézi Clara Zetkin. (1925)
(Lásd Clara Zetkin: Visszaemlékezések Leninre.
Kossuth Könyvkiadó 1983. 57–59. old.)

...amikor a szocializmus felé törekszünk, meg vagyunk győződve arról, hogy ez át fog nőni a kommunizmusba, s ezzel kapcsolatban általában megszűnik majd annak a szükségessége, hogy emberekkel szemben erőszakot alkalmazzunk, hogy az egyik embert a másiknak, hogy a lakosság egyik részét a másiknak alárendeljük, mert az emberek meg fogják szokni, hogy a társadalmi együttélés elemi feltételeit erőszak és alárendelés nélkül tiszteletben tartsák.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 75. old.

...a szocializmus általában ellensége az emberekkel szembeni erőszaknak... aki „erőszakról" beszél általában, s nem elemzi azokat a feltételeket, amelyek a reakciós erőszakot a forradalmitól megkülönböztetik, az kispolgár, aki megtagadja a forradalmat...

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 280. old.

A proletariátus diktatúrája abban a tekintetben hasonlít más osztályok diktatúrájához, hogy, mint minden diktatúrát, az a szükségesség hozza létre, hogy erőszakkal kell elnyomni annak az osztálynak az ellenállását, amely elveszíti a politikai hatalmat. Az alapvető különbség a proletariátus diktatúrája és

más osztályok diktatúrája – a középkorban a földesurak diktatúrája, valamennyi civilizált tőkésországban a burzsoázia diktatúrája – között az, hogy a földesurak és a burzsoázia diktatúrája a lakosság óriási többsége, nevezetesen a dolgozók ellenállásának erőszakos elnyomása volt. Ezzel szemben a proletariátus diktatúrája a kizsákmányolók, azaz a lakosság elenyésző kisebbsége – a földbirtokosok és a tőkések – ellenállásának erőszakos elnyomása.

A Kommunista Internacionálé I. kongresszusa.
(1919) LÖM 37. köt. 474. old.

Vannak olyan körülmények, amelyek között az erőszak szükséges is, hasznos is, és vannak olyan körülmények, amelyek között az erőszak semmiféle eredményre nem vezethet.

A szovjethatalom sikerei és nehézségei.
(1919) LÖM 38. köt. 41. old.

Az erőszak módszerei változtak, de mindenkor, amikor volt állam, minden társadalomban megvolt azoknak az embereknek a csoportja, akik kormányoztak, akik parancsoltak, uralkodtak és a hatalom megtartása céljából a fizikai kényszer apparátusával, erőszakszervezettel rendelkeztek, olyan fegyverzettel

rendelkeztek, amely megfelelt az illető kor technikai színvonalának.

Az államról.
(1919) LÖM 39. köt. 69. old.

A régi demokratikus-parlamenti kultúrával rendelkező országokban a burzsoázia nemcsak azt tanulta meg nagyszerűen, hogyan kell erőszakot alkalmazni, hanem azt is, hogyan kell alkalmazni a csalás, a megvesztegetés és a hízelgés módszereit, e módszerek legkörmönfontabb formáiig.

A III. Internacionálé feladatairól.
(1919) LÖM 39. köt. 94. old.

Ha elismerjük, hogy a természetben objektív törvényszerűség uralkodik, s hogy a természet objektív törvényszerűsége megközelíthető hűséggel visszatükröződik az ember fejében, akkor ez materializmus.

Materializmus és empíriokriticizmus.
(1908) LÖM 18. köt. 141. old.

Az embert nem aszerint ítélik meg, hogy mit mond vagy mit gondol magáról, hanem aszerint, hogy mit cselekszik. A filozófusokat sem a magukra aggatott cégtáblák („pozitivizmus", a „tiszta tapasztalat" filozófiája, „monizmus" vagy „empíriomonizmus", a „természettudomány filozófiája" stb.) szerint kell megítélnünk, hanem aszerint, hogyan döntik el valójában a sarkalatos elméleti kérdéseket, kivel tartanak, mire tanítják és mire tanították meg tanítványaikat és követőiket.

Materializmus és empíriokriticizmus.
(1908) LÖM 18. köt. 202. old.

A legújabb filozófia éppoly pártos, mint a kétezer évvel ezelőtti.

Materializmus és empíriokriticizmus.
(1908) LÖM 18. köt. 336. old.

Mikor az egyik idealista kritizálja a másik idealista idealizmusának alapjait, ezzel mindig a materializmus nyer.

Filozófiai füzetek.
(1914–1915) LÖM 29. köt. 233. old.

...komoly filozófiai alapvetés nélkül semmiféle természettudomány, semmiféle materializmus nem állhatja meg a helyét a burzsoá eszmék támadása és a burzsoá világszemlélet visszaállítása ellen vívott harcban.

A harcos materializmus jelentőségéről.
(1922) 45. köt. 29. old.

...a forradalmárok szervezetének elsősorban és főképpen olyan emberekből kell állnia, akiknek hivatásuk a forradalmi munka (ezért is beszélek forradalmárok szervezetéről, szociáldemokrata forradalmárokat tartva szem előtt). Az ilyen szervezet tagjainak e közös ismertetőjele mellett teljesen el kell mosódnia a munkások és az intellektuelek közötti minden különbségnek, nem is szólva foglalkozásbeli különbségeikről. Ez a szervezet semmi esetre sem lehet nagyon széles; az ilyen szervezetnek a lehető legkonspiratívabbnak kell lennie.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 103. old.

Aki elméleti kérdésekben lagymatag és ingadozó, aki szűk látókörű és a tömegek spontaneitására hivatkozik, hogy saját ernyedtségét mentegesse, aki inkább hasonlít egy trade-union titkárára, mint egy néptribunra, aki nem tud olyan nagy és merész tervvel kiállni, amellyel tiszteletet kelt még az ellenfeleiben is, aki tapasztalatlan és ügyetlen hivatása művészetében – a politikai rendőrség elleni harcban –, az ég szerelmére! az nem forradalmár, hanem szánalmas kisiparos.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 116. old.

Nem az a forradalmár, aki a forradalom közeledtekor válik forradalmivá, hanem az, aki a reakció legvadabb tobzódása közepette, a liberálisok és a demokraták legnagyobb ingadozásai közepette síkraszáll a forradalom elvei és jelszavai mellett.

Egy publicista jegyzetei.
(1913) LÖM 23. köt. 309. old.

Nem elég forradalmárnak, a szocializmus hívének vagy általában kommunistának lenni. Érteni kell ahhoz, hogy minden egyes pillanatban megtaláljuk azt a meghatározott láncszemet, amelyet teljes erővel meg kell ragadnunk, hogy az egész láncot kezünkben tarthassuk és jól előkészíthessük az átmenetet a következő láncszemre, márpedig az események történelmi láncolatában a láncszemek sorrendje, alakja, egybekapcsolódása, egymástól való különbözősége nem olyan egyszerű és nem olyan kezdetleges, mint a közönséges, kovács készítette láncban.

A szovjethatalom soron levő feladatai.
(1918) LÖM 36. köt. 190. old.

Aki a proletárforradalmat csak „azzal a feltétellel" tartja „megengedhetőnek", ha könnyen és simán megy végbe... ha a forradalom útja széles, szabad, egyenes, ha nem kell a győzelem felé haladva idön-

ként a legsúlyosabb áldozatokat vállalni... az nem forradalmár.

Levél az amerikai munkásokhoz.
(1918) LÖM 37. köt. 53. old.

Olyan forradalmak, amelyeket megvívásuk után befejezettnek lehetett tekinteni és amelyek után meg lehetett pihenni a babérokon, nem fordultak elő a történelemben. Aki azt hiszi, hogy ilyen forradalmak elképzelhetők, az nemcsak nem forradalmár, hanem a munkásosztály leggonoszabb ellensége.

A szovjethatalom sikerei és nehézségei.
(1919) LÖM 38. köt. 49. old.

A kommunistáknak (mint általában azoknak a forradalmároknak, akik sikeresen kezdték meg a nagy forradalmat) egyik legnagyobb és legveszedelmesebb hibája az az elképzelés, hogy a forradalmat meg lehet valósítani egyedül a forradalmárok munkájával... Az élcsapat csak akkor teljesíti az élcsapat feladatait, ha nem szakad el az általa vezetett tömegektől, hanem valóban előreviszi az egész tömeget.

A harcos materializmus jelentőségéről.
(1922) LÖM 45. köt. 23. old.

A forradalom kétségkívül olyan gyorsasággal és olyan alapossággal tanít, amilyen a politikai fejlődés békés korszakaiban lehetetlennek látszik. És ami különösen fontos, nemcsak a vezetőket tanítja, hanem a tömegeket is.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 3. old.

A forradalmak az elnyomottak és kizsákmányoltak ünnepei. Sohasem tudnak a nép tömegei az új társadalmi rend annyira aktív alkotóiként fellépni, mint forradalom idején. A nép – a fokozatos haladás szűk, kispolgári méreteinek szemszögéből nézve – ilyenkor csodákra képes. De a forradalmi pártok vezetőinek is átfogóbban és merészebben kell ilyenkor kitűzniük feladataikat, hogy jelszavaik mindig előtte járjanak a tömeg forradalmi öntevékenységének, hogy világítótoronyként álljanak előtte, hogy teljes nagyságában és teljes szépségében megmutassák demokrata és szocialista eszményünket, és megmutassák a teljes, a feltétlen, a döntő győzelemhez vezető legközelebbi, legegyenesebb utat.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 94–95. old.

Valójában, mi a forradalom marxista szempontból? Erőszakos lerombolása az elavult politikai felépítménynek, amelynek az új termelési viszonyokkal való ellentmondása egy bizonyos pillanatban e felépítmény csődjéhez vezet.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 110. old.

A forradalom nem ismer semlegeseket.

A feketeszázak és a felkelés megszervezése.
(1905) LÖM 11. köt. 184. old.

...az az alkotótevékenység, amelyet a nép, különösen a proletariátus, s nyomában a parasztság is a szervezés terén kifejt, a forradalmi viharok időszakában milliószor erősebb, gazdagabb, termékenyebb, mint az úgynevezett nyugodt (megzabolázott) történelmi fejlődés időszakaiban.

A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai.
(1906) LÖM 12. köt. 318–319. old.

Maga az elnyomás, akármilyen nagy is, nem mindig idéz elő egy országban forradalmi helyzetet. A forradalomban a legtöbb esetben nem elég, ha az alsó rétegek nem akarnak tovább úgy élni, mint addig. A forradalomhoz szükség van arra is, hogy a felső réte-

gek ne tudjanak tovább uralkodni és kormányozni úgy, mint addig.

A forradalmi proletariátus május elsejei ünnepe.
(1913) LÖM 23. köt. 299–300. old.

Igazán demokratikus irányban végrehajtott politikai átalakulások, s kivált politikai forradalmak, semmi esetre, soha, semmilyen körülmények között nem homályosíthatják el, nem gyöngíthetik a szocialista forradalom jelszavát. Ellenkezőleg, mindig közelebb hozzák ezt a forradalmat, kiszélesítik számára az alapot, a kispolgárságnak és a félproletár tömegeknek újabb rétegeit vonják be a szocialista harcba.

Az Európai Egyesült Államok jelszaváról.
(1915) LÖM 26. köt. 332–333. old.

A szocialista forradalom nem egyetlen csata, hanem a legkülönbözőbb gazdasági és demokratikus átalakításokért folyó csaták egész sorának a korszaka, amely csak a burzsoázia kisajátításával fejeződhet be.

A forradalmi proletariátus és a nemzetek önrendelkezési joga.
(1915) LÖM 27. köt. 58. old.

A forradalmak soha nem születnek készen, nem pattannak ki Jupiter fejéből, nem törnek ki egyszerre. A

forradalmakat mindig megelőzi az erjedés, a válságok, a mozgalmak, a forrongások, a kezdődő forradalom folyamata, és ez a kezdet nem mindig bontakozik ki teljesen (például ha gyenge a forradalmi osztály).

Az opportunizmus és a II. Internacionálé csődje.
(1915) LÖM 27. köt. 106–107. old.

Minden forradalom alapvető kérdése az államhatalom kérdése. Ennek a kérdésnek tisztázása nélkül szó sem lehet semmiféle öntudatos részvételről a forradalomban, nem is szólva a forradalom vezetéséről.

A kettőshatalomról.
(1917) LÖM 31. köt. 145. old.

...nem volt és nem is lehet olyan forradalom, amelyben a régi világ hívei ne jajveszékelnének összeomlásról, anarchiáról és hasonlókról.

A szovjethatalom soron levő feladatai.
(1918) LÖM 36. köt. 175. old.

...vannak emberek, akik azt hiszik, hogy a forradalom egy idegen országban rendelésre, megegyezés alapján megszülethet. Ezek az emberek vagy esztelenek, vagy provokátorok... Mi tudjuk, hogy a forradalmakat nem lehet sem rendelésre, sem megegyezés

alapján csinálni, hogy a forradalmak akkor törnek ki, amikor a tízmilliók eljutnak arra a következtetésre, hogy így tovább élni nem lehet.

A moszkvai szakszervezetek IV. konferenciája.
(1918) LÖM 36. köt. 435. old.

A forradalmakat nem rendelésre csinálják, nem időzítik erre vagy arra a pillanatra, a forradalmak a történelmi fejlődés folyamatában érlelődnek és abban az időpontban törnek ki, amelyet belső és külső okok egész komplexuma határoz meg.

Előadói beszéd az üzemi bizottságok konferenciáján.
(1918) LÖM 36. köt. 505. old.

Csak amikor az „alul levők” nem akarják a régit, és amikor a „felül levők” nem tudnak élni és kormányozni a régi módon, csak akkor győzhet a forradalom. Ezt az igazságot más szavakkal így fejezhetjük ki: a forradalom nem lehetséges általános nemzeti (kizsákmányoltakat és a kizsákmányolókat egyaránt érintő) válság nélkül.

A „baloldaliság”, a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 66–67. old.

A történelem általában, a forradalmak története pedig különösen, mindig gazdagabb tartalmú, változa-

tosabb, sokoldalúbb, elevenebb, „ravaszabb", mint ahogy azt akár a leghaladóbb osztályok legjobb pártjai, legtudatosabb élcsapatai képzelik.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 77. old.

A forradalom előestéjén és a forradalom győzelméért vívott legelkeseredettebb harc pillanatában a párton belüli legcsekélyebb ingadozás is mindent tönkretehet, elbuktathatja a forradalmat, kiütheti a hatalmat a proletariátus kezéből...

Az Olasz Szocialista Pártban folyó harcról.
(1920) LÖM 41. köt. 395. old.

A szociáldemokrácia sohasem nézte és nem is nézi szentimentálisan a háborút. A szociáldemokrácia visszavonhatatlanul elítéli a háborút mint az emberiséget érintő kérdések eldöntésének vadállati módját, a szociáldemokrácia tudja, hogy a háborúk elkerülhetetlenek, amíg a társadalom osztályokra tagolódik, amíg az ember ember által való kizsákmányolása létezik, márpedig a kizsákmányolás nem szüntethető meg háború nélkül, amelyet mindig és mindenütt maguk a kizsákmányoló, uralkodó és elnyomó osztályok kezdenek. Háború és háború közt különbség van. Van háború, amely kaland, s amely egy dinasztia érdekeit, egy rablóbanda étvágyát, a kapitalista nyerészkedés hőseinek céljait elégíti ki. Van háború – és ez az egyetlen jogos háború a kapitalista társadalomban –, amely a nép elnyomói és zsarnokai ellen folyik.

A forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány.
(1905) LÖM 10. köt. 319. old.

A jelenkori militarizmus a kapitalizmus következménye. Mindkét formájában a kapitalizmus „életmegnyilvánulása": úgy is, mint katonai erő, amelyet a tőkésállamok külső összeütközéseik során használnak fel („Militarismus nach aussen", mint a németek mondják), úgy is, mint az uralkodó osztályok fegyve-

re a proletariátus mindennemű (gazdasági és politikai) mozgalmának letörésére („Militarismus nach innen").

A harcos militarizmus és a szociáldemokrácia antimilitarista taktikája.
(1908) LÖM 17. köt. 173. old.

A háborúk minden terhe a munkástömegek vállára nehezedik; a vagyonos osztályok hasznot húznak minden bajból, amely a népet sújtja.

Az angol és a német munkások béketüntetése.
(1908) LÖM 17. köt. 190. old.

A háború tapasztalatai, mint a történelem minden válságának, az emberi élet minden nagy csapásának és nagy fordulatának a tapasztalatai, egyeseket eltompítanak és megtörnek, másokat viszont felvilágosítanak és megacéloznak, és az utóbbiak száma és ereje a világtörténelem tanúsága szerint – egyes eseteket kivéve, amikor egyik vagy másik állam hanyatlóban és pusztulóban volt – általában nagyobb, mint az előbbieké.

A II. Internacionálé csődje.
(1915) LÖM 26. köt. 205. old.

A forradalmi osztálynak a reakciós háborúban feltétlenül saját kormánya vereségét kell kívánnia.

A saját kormány vereségéről az imperialista háborúban.
(1915) LÖM 26. köt. 267. old.

A történelem több olyan háborút ismer, amelyek a háborúkkal elkerülhetetlenül velejáró borzalmak, vadállati kegyetlenkedések, csapások és szenvedések ellenére is haladó jellegűek voltak, vagyis előmozdították az emberiség fejlődését, mert segítették összerombolni a különösen káros és reakciós intézményeket (például az önkényuralmat és a jobbágyrendszert), segítették összezúzni Európa legbarbárabb zsarnokságát (a török és orosz zsarnokságot).

A szocializmus és a háború.
(1915) LÖM 26. köt. 293. old.

A háború az osztálypolitika folytatása, a háború jellegének megváltoztatása egyértelmű a hatalmon levő osztály felcserélésével.

Az OSZD(b)MP petrográdi városi konferenciája.
(1917) LÖM 31. köt. 249. old.

A háború a politika folytatása más eszközökkel. Minden háború elválaszthatatlanul összefügg azzal a politikai renddel, amelyből fakad. Azt a politikát, ame-

lyet egy bizonyos hatalom, s ezen a hatalmon belül egy bizonyos osztály a háború előtt hosszú időn át folytatott, ugyanez az osztály elkerülhetetlenül és holtbizonyosan továbbfolytatja a háború alatt is, csak éppen tevékenysége formáját változtatja meg.

A háború és a forradalom.
(1917) LÖM 32. köt. 83. old.

A háborút vagy komolyan kell viselni, vagy sehogy se. Középút itt nem lehetséges... A komoly hadviseléshez erős, szervezett hátország szükséges. A legjobb hadsereget, a forradalom legodaadóbb híveit is azonnal elpusztítja az ellenség, ha nincsenek kellőképpen felfegyverezve, ha nincsenek kielégítően ellátva élelmiszerrel és nincsenek megfelelően kiképezve.

A gyakorlat talaján.
(1918) LÖM 35. köt. 409. old.

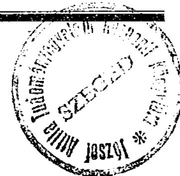
Az győz a háborúban, akinek több a tartaléka, több az erőforrása, ahol a néptömegekben több a kitartás.

A moszkvai párthét eredményei és feladataink.
(1919) LÖM 39. köt. 227. old.

Ha egy hadsereg, miután meggyőződött arról, hogy az erődöt képtelen rohammal bevenni, azt monda-

ná, hogy nem hajlandó elhagyni a régi állásokat, nem foglal el újakat, nem tér át a feladat megoldásának új módszereire, az ilyen hadseregről azt mondanánk: az, aki megtanult támadni, de nem tanult meg bizonyos nehéz körülmények között, ezekhez alkalmazkodva, visszavonulni, az nem fogja a háborút győzelmesen befejezni.

VII. Moszkva kormányzósági pártkonferencia.
(1921) LÖM 44. köt. 207. old.

...hát nem természetes, hogy pártunkban, a forradalom pártjában, az ifjúság van többségben? Mi a jövő pártja vagyunk, a jövő pedig az ifjúságé. Mi az újítók pártja vagyunk, az újítókat pedig mindig szívesebben követi az ifjúság. Mi a régi rothadás ellen vívott önfeláldozó harc pártja vagyunk, azok között pedig, akik önfeláldozó harcra készek, mindig az ifjúság az első.

A mensevizmus válsága.
(1906) LÖM 14. köt. 156. old.

Más az, ha felnőtt emberek, akik igényt tartanak arra, hogy másokat vezessenek és tanítsanak, megzavarják a proletariátust: ezek ellen kíméletlen harcot kell folytatnunk. És megint más dolog az, ha az ifjúság szervezeteiről van szó, amelyek nyíltan kijelentik, hogy még tanulnak, hogy fő feladatuk az, hogy a szocialista pártok számára funkcionáriusokat neveljenek. Az ilyen embereknek mindenképpen segíteni kell, a lehető legtürelmesebb magatartást kell tanúsítani hibáikkal szemben, igyekezni kell ezeket a hibákat fokozatosan, mégpedig főképpen meggyőzés, nem pedig harc útján kijavítani.

Ifjúsági Internacionálé.
(1916) LÖM 30. köt. 218. old.

Gyakran megesik, hogy az idősebbek és öregek nemzedékének képviselői nem tudnak megfelelő módon bánni az ifjúsággal, amely szükségszerűen másképpen kénytelen a szocializmushoz közeledni, nem azon az úton, nem abban a formában, nem olyan viszonyok között, mint apái. Többek között ezért kell feltétlenül az ifjúsági szövetség szervezeti önállósága mellett állást foglalnunk, mégpedig nemcsak azért, mert az opportunisták félnek ettől az önállóságtól, hanem a dolog lényegénél fogva is. Hiszen az ifjúság teljes önállóság nélkül sem jó szocialistákat nem képes soraiból kinevelni, sem arra nem képes felkészülni, hogy a szocializmust előbbre vigye. Az ifjúsági szövetség teljes önállósága, de egyúttal hibái elvtársi bírálatának teljes szabadsága mellett foglalunk állást! Hízelegnünk az ifjúságnak nem szabad.

Ifjúsági Internacionálé.
(1916) LÖM 30. köt. 218–219. old.

Az ifjúság oktatásának, nevelésének és képzésének abból az anyagból kell kiindulnia, amelyet a régi társadalom hagyott ránk. A kommunizmus építésénél az ismereteknek, szervezeteknek és intézményeknek csak abból az összességéből indulhatunk ki, az emberi erőknek és eszközöknek azon készlete mellett, amely a régi társadalomtól ránk maradt. Csak ha az

ifjúság oktatását, szervezését és nevelését gyökeresen átalakítjuk, akkor érhetjük el, hogy az ifjú nemzedék erőfeszítéseinek eredményeképpen létrejöjjön az a társadalom, amely nem hasonlít a régihez, azaz a kommunista társadalom.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 287. old.

Igazság

Nincs elvont igazság. Az igazság mindig konkrét.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 69. old.

Az emberi gondolkodás... természeténél fogva fel tudja tárni és fel is tárja előttünk az abszolút igazságot, mely viszonylagos igazságok összegéből tevődik össze. Az abszolút igazságnak ezt az összegét a tudomány minden újabb fejlődési foka újabb szemecskékkel gyarapítja, de minden tudományos tétel igazságának viszonylagosak a határai...

Materializmus és empíriokriticizmus.
(1908) LÖM 18. köt. 121. old.

Marx és Engels materialista dialektikája feltétlenül magában foglalja a relativizmust, de nem redukálódik erre, vagyis elismeri összes ismereteink viszonylagos voltát, de nem abban az értelemben, hogy tagadja az objektív igazságot, hanem abban az értelemben, hogy történelmileg feltételeseknek tartja ismereteinknek az objektív igazsághoz való közeledése határait.

Materializmus és empíriokriticizmus.
(1908) LÖM 18. köt. 123. old.

Igazság

Bizonyos önálló munka nélkül egyetlen komoly kérdésben sem lehet megtalálni az igazságot, és aki fél a munkától, az maga fosztja meg magát attól a lehetőségtől, hogy az igazságot megtalálja.

Vitás kérdések.
(1913) LÖM 23. köt. 68. old.

Az eleven szemlélettől az elvont gondolkodáshoz és ettől a gyakorlathoz – ez az igazság megismerésének, az objektív realitás megismerésének dialektikus útja.

Filozófiai füzetek.
(1914–1915) LÖM 29. köt. 138. old.

Kapitalizmus

A munka társadalmasítása a kapitalista termelés által egyáltalán nem abban áll, hogy az emberek egyazon helyiségben dolgoznak (ez csak egy kis része a folyamatnak), hanem abban, hogy a tőkék koncentrációjával együtt a társadalmi munka specializálódik, az ipar minden ágában csökken a tőkések száma és nő a külön iparágak száma; – abban, hogy a termelés sok elaprózott folyamata egyetlen társadalmi termelési folyamattá egyesül.

Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?
(1894) LÖM 1. köt. 161. old.

A kapitalizmus a fő iparágakat elvezette a gépi nagyipar szakaszába; s azzal, hogy ilyen módon társadalmasította a termelést, megteremtette az új rendszer anyagi feltételeit, s létrehozott egy új társadalmi erőt is: a gyári munkások, a városi proletariátus osztályát.

Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?
(1894) LÖM 1. köt. 176. old.

Kapitalizmusnak azt a társadalmi rendszert nevezik, amelyben a föld, a gyárak, a munkaeszközök stb. kisszámú földbirtokos és tőkés tulajdonában vannak, a nép tömegének pedig semmilyen vagy csaknem

semmilyen tulajdona nincs, és ezért kénytelen bérmunkásnak elszegődni.

A sztrájkokról.
(1899) LÖM 4. köt. 271. old.

Minden, nemcsak a föld, hanem az emberi munka, az emberi személyiség, a lelkiismeret, a szerelem, a tudomány is – minden elkerülhetetlenül áruvá válik, amíg fennáll a tőke hatalma.

Tervezet az agrárkérdésről.
(1907) LÖM 15. köt. 150. old.

Egyetlen tőkés országban, egyetlen gazdasági ágban sincs és nem is lehet (a piac uralmának viszonyai közt) egyenletes a fejlődés: másként, mint ugrások formájában, cikcakkban, hol gyorsan előretörve, hol ideiglenesen a korábbi színvonal alá süllyedve, nem fejlődhet a kapitalizmus.

Az agrárkérdés Oroszországban a XIX. század végén.
(1908) LÖM 17. köt. 110. old.

A kapitalizmus haladó jelenség, mert megszünteti a régi termelési módokat és fejleszti a termelőerőket, s ugyanakkor, a fejlődés bizonyos fokán, fékezi a termelőerők fejlődését. A kapitalizmus fejleszti, szervezi, fegyelmezi a munkásokat – s egyben szorongat,

elnyom, elkorcsosít, nyomorba dönt stb. A kapitalizmus maga teremti meg sírásóját, maga teremti meg az új rend elemeit, s ugyanakkor „ugrás" nélkül ezek az egyes elemek mit sem változtatnak az általános helyzeten, nem érintik a kapitalizmus uralmát.

Nézeteltérések az európai munkásmozgalomban.
(1910) LÖM 20. köt. 59. old.

A kapitalizmus, mely a feudalizmus elleni harcban a nemzetek felszabadítója volt, most mint imperialista kapitalizmus a nemzetek legnagyobb elnyomója lett. A haladó kapitalizmus reakcióssá vált, annyira fejlesztette a termelőerőket, hogy az emberiségnek vagy át kell térnie a szocializmusra, vagy pedig évekig, sőt évtizedekig végig kell szenvednie a „nagy"-hatalmak fegyveres harcát, amelyet azért folytatnak, hogy gyarmatok, monopóliumok, kiváltságok és mindennemű nemzeti elnyomás segítségével mesterségesen fenntartsák a kapitalizmust.

A szocializmus és a háború.
(1915) LÖM 26. köt. 296. old.

Az imperializmus, vagyis a finánctőke korszaka olyan magas fejlettségű tőkés gazdaság, ahol a tőkések monopolista szövetségei: a szindikátusok, kartellek, trösztök döntő jelentőségre tettek szert, ahol a

rendkívül nagy mértékben összpontosult banktőke egybeolvadt az ipari tőkével, ahol igen nagy mértékben kifejlődött az idegen országokba irányuló tőkekivitel, ahol a leggazdagabb országok területileg már felosztották egymás közt az egész világot és megkezdődött a világ felosztása a nemzetközi trösztök között.

Anyag a pártprogram felülvizsgálásához.
(1917) LÖM 32. köt. 143. old.

...a kispolgár fél egyenesen szembenézni a dolgokkal és nevükön nevezni őket; elfordul ezektől a vitathatatlan tényektől és álmodozni kezd.

A narodnyikság gazdasági tartalma.
(1894–1895) LÖM 1. köt. 371. old.

...a proletariátus általában nem vállalhatja magára és nem is kell hogy magára vállalja a kistulajdonosi osztály érdekeinek védelmét; csak annyiban támogathatja ezt az osztályt, amennyiben forradalmi.

Pártunk programjának tervezete.
(1899) LÖM 4. köt. 217. old.

A kispolgár szükségképpen és elkerülhetetlenül, minden országban és mindenféle politikai kombinációban ingadozik a forradalom és ellenforradalom között. Le akarja rázni a tőke igáját és meg akarja szilárdítani kistulajdonosi helyzetét. Ez a feladat lényegében megoldhatatlan, és a kispolgár ingadozásai a mai társadalom berendezkedésének lényegénél fogva elkerülhetetlenek és kiküszöbölhetetlenek.

A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai.
(1906) LÖM 12. köt. 324. old.

Minden marxista régóta ismeri azt az igazságot, hogy a döntő erő minden tőkés társadalomban csak

a proletariátus és a burzsoázia lehet, mindazok a szociális elemek pedig, amelyek ezen osztályok között vannak és gazdasági szempontból a kispolgárság kategóriájába tartoznak, elkerülhetetlenül ingadoznak e döntő erők között.

Pityirim Szorokin értékes beismerései.
(1918) LÖM 37. köt. 179. old.

...minden tőkés társadalomban vagy a burzsoáziának, vagy a proletariátusnak lehet döntő jelentősége, a kistulajdonosok pedig feltétlenül ingadozó, tehetetlen, ostoba fantaszták maradnak, akik a „tiszta", azaz osztályon kívüli vagy osztály feletti demokráciáról álmodoznak... Csak érzelgős kispolgárok és filiszterek képesek arról álmodozni – álmodozásaikkal becsapva önmagukat és a munkásokat –, hogy a kizsákmányolók ellenállásának hosszú ideig tartó és nagy erőfeszítéseket igénylő elfojtása nélkül le lehet rázni a tőke igáját.

A „demokráciáról" és a diktatúráról.
(1918) LÖM 37. köt. 370–371. old.

A kapitalizmus borzalmaitól „megvadult" kispolgár olyan társadalmi jelenség, amelyet az anarchizmus-

hoz hasonlóan minden tőkés országban megtalálunk.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 14. old.

A központosított nagyburzsoáziát legyőzni ezerszerte könnyebb, mint „legyőzni" kistulajdonosok millióit és tízmillióit, márpedig ezek a maguk mindennapi, hétköznapi, láthatatlan, megfoghatatlan bomlasztó tevékenységükkel éppen azokat az eredményeket érik el, amelyekre a burzsoáziának szüksége van, amelyek a burzsoázia restaurációjához vezetnek.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 26–27. old.

A marxizmusnak a történelem tekervényes útjával kapcsolatos álláspontja lényegében hasonlít a kompromisszumok tekintetében elfoglalt álláspontjához. A történelem minden tekervényes fordulata kompromisszum, kompromisszum az új teljes tagadásához már nem elég erős régi és a régi teljes megdöntéséhez még nem elég erős új között. A marxizmus nem zárkózik el mereven a kompromisszumoktól, a marxizmus szükségesnek tartja azok felhasználását, de ez semmiképpen sem zárja ki azt, hogy a marxizmus mint élő és működő történelmi erő minden energiájával harcol a kompromisszumok ellen. Aki nem tudja felfogni ezt a látszólagos ellentmondást, az nem ismeri a marxizmus ábécéjét.

A bojkott ellen.
(1907) LÖM 16. köt. 8–9. old.

A valóban forradalmi pártnak a feladata nem az, hogy proklamálja, hogy lehetetlen minden kompromisszumról lemondani, hanem az, hogy minden kompromisszumon át, amennyiben ezek elkerülhetetlenek, hű tudjon maradni elveihez, osztályához, forradalmi feladatához, ügyéhez: a forradalom előkészítéséhez és a néptömegeknek a forradalmi győzelemre való neveléséhez.

A kompromisszumokról.
(1917) LÖM 34. köt. 134. old.

...a kompromisszumokat „elvileg" elvetni, általában mindenféle kompromisszumot megengedhetetlennek tartani – gyerekesség, amelyet még csak komolyan venni is nehéz. Annak a politikusnak, aki a forradalmi proletariátus számára hasznos akar lenni, értenie kell ahhoz, hogy kiragadja éppen az olyan kompromisszumok konkrét eseteit, amelyek megengedhetetlenek, amelyekben opportunizmus és árulás nyilvánul meg...

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 19. old.

Kompromisszum és kompromisszum között különbség van. Értenünk kell ahhoz, hogy elemezzük minden egyes kompromisszumnak, illetőleg a kompromisszumok minden egyes válfajának körülményeit és konkrét feltételeit. Meg kell tanulnunk megkülönböztetni azt az embert, aki a banditáknak azért adta oda a pénzt meg a fegyvert, hogy csökkentse a banditák által okozott bajt és megkönnyítse a banditák elfogását és agyonlövését, attól az embertől, aki a banditáknak azért ad pénzt és fegyvert, hogy részt vegyen a banditák zsákmányának felosztásában.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 20. old.

...nem érdemelne megbecsülést az a politikai párt, mely nem merné betegségét nevén nevezni, nem merné a diagnózist kíméletlenül megállapítani és gyógymódját felkutatni.

Egy lépés előre, két lépés hátra.
(1904) LÖM 8. köt. 296. old.

Bírálatra és „polémiára"... okvetlenül szükség van, csakhogy nyílt, egyenes, félreérthetetlen és világos bírálatra van szükség, nem pedig kötekedésre, szurkálódásra, intellektuel piszkálódásra.

Az OSZDMP egyesülési kongresszusa.
(1906) LÖM 12. köt. 373. old.

...a kis tévedés mindig szörnyű nagy tévedéssé válhat, ha az ember ragaszkodik hozzá, ha elmélyíti azzal, hogy nagy feneket kerít neki, ha „végigviszi".

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 25. old.

A hibát nyíltan beismerni, okait feltárni, elemezni azt a helyzetet, amely a hibát szülte, gondosan megvitatni, hogy milyen eszközökkel lehet a hibát kijavítani – ez jellemzi a komoly pártot, így teljesíti a párt kötelességét, így neveli és tanítja az osztályt, azután pedig a tömegeket is.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 39. old.

Ne féljünk attól, hogy beismerjük hibáinkat, ne féljünk attól, hogy többször is újra kezdjük a hibák kijavítását...

Egy publicista jegyzetei.
(1922) LÖM 44. köt. 418–419. old.

...a szocialista proletariátus számára az irodalom nem lehet egyes személyek vagy csoportok nyerészkedésének eszköze, sőt egyáltalán nem lehet a proletariátus közös ügyétől független magánügy... Nem vitás, az irodalmi munka tűri a legkevésbé, hogy gépiesen uniformizálják, nivellálják, hogy a többség uralkodjon a kisebbségen. Nem vitás, hogy itt feltétlenül nagyobb teret kell engedni az egyéni kezdeményezésnek, az egyéni hajlamoknak, teret kell engedni a gondolatnak és a fantáziának, a formának és a tartalomnak. Ez mind vitathatatlan, de mindez csak azt bizonyítja, hogy a proletariátus pártmunkájának irodalmi részét nem lehet sablonosan azonosítani a proletariátus pártmunkájának más részeivel.

A párt szervezete és a pártos irodalom.
(1905) LÖM 12. köt. 94–95. old.

A dolgozó tömegek kilenctized része megértette, hogy a tudás fegyver a felszabadulásért folytatott harcukban, hogy kudarcaik hiányos műveltségükkel magyarázhatók, és hogy most kizárólag rajtuk áll, vajon a műveltség valóban mindenki számára hozzáférhetővé válik-e.

Beszéd az I. összoroszországi népművelési kongresszuson.
(1918) LÖM 37. köt. 73. old.

Birtokba kell venni azt az egész kultúrát, amelyet a kapitalizmus hagyott hátra, és fel kell építeni belőle a szocializmust. Birtokba kell venni az egész tudományt, a technikát, minden ismeretet, a művészetet. Enélkül nem építhetjük fel a kommunista társadalom életét. Ez a tudomány, technika és művészet pedig a szakemberek kezében és az ő fejükben van.

A szovjethatalom sikerei és nehézségei.
(1919) LÖM 38. köt. 52. old.

A proletárkultúra nem pottyan le készen valahonnan, ismeretlen helyről, nem azoknak az embereknek a kitalálása, akik a proletárkultúra terén szakembereknek nevezik magukat. Ez merő sületlenség. A proletárkultúrának ama felhalmozott tudás törvényszerű továbbfejlődésének kell lennie, amelyet az emberiség a tőkés társadalom, a földesúri társadalom, a hivatalnoki társadalom igája alatt szerzett meg.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 290. old.

Kultúra, tudomány

Kommunistává csak úgy lehetünk, ha elménket mindazoknak a kincseknek ismeretével gazdagítjuk, amelyeket az emberiség létrehozott.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 291. old.

Mi sem ártalmasabb kulturális kérdésekben, mint a türelmetlen sietség és a hebehurgyaság.

Inkább kevesebbet, de jobban.
(1923) LÖM 45. köt. 387. old.

Marxizmus

Az európai proletariátus elmondhatja, hogy tudományát két olyan tudós és harcos teremtette meg, akiknek viszonya a régieknek a barátságról szóló legmeghatóbb mondáit is felülmúlja.

Friedrich Engels.
(1895) LÖM 2. köt. 11. old.

Marx elméletét egyáltalán nem tekintjük befejezett és érinthetetlen valaminek; ellenkezőleg, meggyőződésünk, hogy ez az elmélet csak alapköveit rakta le annak a tudománynak, amelyet a szocialistáknak minden irányban tovább kell fejleszteniük, ha nem akarnak elmaradni az élettől.

Programunk.
(1899) LÖM 4. köt. 171–172. old.

A marxizmus... arra tanít bennünket, hogy minden jelenséget fejlődésében vizsgáljunk, és ne elégedjünk meg a jelenségek felületi körvonalaival, hogy ne higgyünk a szép cégéreknek, hanem kutassuk fel a pártok gazdasági alapjait, osztályalapjait, hogy tanulmányozzuk azt az objektív politikai helyzetet, amely eleve eldönti a pártok politikai ténykedésének értelmét és eredményét.

A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai.
(1906) LÖM 12. köt. 280. old.

...a marxizmus abban különbözik a szocializmus valamennyi primitív formájától, hogy a mozgalmat nem köti egyetlen meghatározott harci formához. Elismeri a harc legkülönbözőbb formáit, s nem „kiagyalja" őket, hanem csak általánosítja, szervezi, tudatossá teszi a forradalmi osztályok harcának azokat a formáit, amelyek a mozgalom folyamán maguktól jönnek létre.

A partizánháború.
(1906) LÖM 14. köt. 1. old.

Éppen azért, mert a marxizmus nem holt dogma, nem valami befejezett, kész, változatlan tanítás, hanem a cselekvés eleven vezérfonala, éppen ezért szükségképpen tükröznie kellett a társadalmi élet feltételeinek meglepően éles váltakozását.

A marxizmus történelmi fejlődése.
(1910) LÖM 20. köt. 79. old.

Semmi sem ellenkezik annyira a marxizmus szellemével, mint a frázis.

A választási kampány elvi kérdései.
(1911–1912) LÖM 21. köt. 71. old.

A történelem dialektikája olyan, hogy a marxizmus elméleti győzelme arra kényszeríti a marxizmus ellenségeit, hogy marxista köntösbe öltözzenek.

Marx tanításának történelmi sorsa.
(1913) LÖM 23. köt. 3. old.

...a marxizmusban nyoma sincs holmi „szektásságnak" mint begubózott, megcsontosodott tanításnak, amely az egyetemes civilizáció fejlődésének országútjától távol jött létre. Ellenkezőleg, Marx zsenialitása éppen abban rejlik, hogy választ adott azokra a kérdésekre, amelyeket az emberiség haladó gondolata már felvetett. Tanítása a filozófia, a politikai gazdaságtan és a szocializmus legnagyobb képviselői tanításának egyenes és közvetlen folytatásaként jött létre.

A marxizmus három forrása és három alkotórésze.
(1913) LÖM 23. köt. 40. old.

Marx tanítása mindenható erejű, mert igaz. Teljes és következetes tanítás ez, mert az embereknek olyan egységes világnézetet ad, amely nem fér össze semmiféle babonával, semmiféle reakcióval, a burzsoá elnyomás semmiféle védelmezésével. Jogos örököse a legnagyobb értékeknek, amelyeket az emberiség a XIX. században a német filozófia, az angol poli-

tikai gazdaságtan, a francia szocializmus formájában alkotott.

A marxizmus három forrása és három alkotórésze.
(1913) LÖM 23. köt. 40–43. old.

Egy marxista csakis pontosan és vitathatatlanul bebizonyosodott tényeket tehet meg politikája premisszáivá.

Levél N. D. Kiknadzéhoz.
(1916. XI. 5. után.) LÖM 49. köt. 334. old.

Mi nem állítjuk, hogy Marx vagy a marxisták a szocializmushoz vezető utat teljes konkrétságában ismerik. Ez badarság. Ismerjük ennek az útnak az irányát, tudjuk, milyen osztályerők vezetnek ezen az úton, de konkrétan, gyakorlatilag ezt csak a milliók tapasztalata mutatja meg, amikor majd nekilátnak a dolognak.

Egy publicista naplójából.
(1917) LÖM 34. köt. 115. old.

Éppen abban különbözik a marxizmus a régi utópista szocializmustól, hogy az utóbbi az új társadalmat nem az emberanyagnak azokkal az átlagos képviselőivel akarta felépíteni, akiket a véres, szennyes, kupeckedő, rabló kapitalizmus termel ki, hanem külön

üvegházakban és melegágyakban kitenyésztett különösen erényes emberekkel.

Egy kis kép.
(1918 vagy 1919) LÖM 37. köt. 387. old.

A marxizmus mint a forradalmi proletariátus ideológiája azáltal tett szert világtörténelmi jelentőségre, hogy a marxizmus korántsem vetette el a polgári korszak igen becses vívmányait, hanem ellenkezőleg, magáévá tette és feldolgozta mindazt, ami az emberi gondolkodás és kultúra több mint kétezer éves fejlődésében értékes volt. Csakis ezen az alapon és ebben az irányban továbbfolytatott, a proletariátus diktatúrájának mint a proletariátus minden kizsákmányolás ellen folyó végső harcának gyakorlati tapasztalatai által ihletett munka ismerhető el az igazi proletárkultúra fejlesztésének.

A proletárkultúráról.
(1920) LÖM 41. köt. 320. old.

Nincs reménytelenebb zsákutca a munka abbahagyásánál.

Levél A. M. Kalmikovához.
(1903. IX. 30.) LÖM 46. köt. 304. old.

A munka szervezeti formáját... nem kigondoljuk, hanem készen vesszük át a kapitalizmustól – a bankokat, a szindikátusokat, a legjobb gyárakat, a kísérleti telepeket, az akadémiákat stb.; csak át kell vennünk a fejlett országok tapasztalataiból a legjobb mintákat.

Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?
(1917) LÖM 34. köt. 313. old.

Évszázadokon át idegennek végzett munka, kizsákmányolónak végzett kényszermunka után először nyílik lehetőség arra, hogy [a munka embere most] saját magának dolgozzék, mégpedig úgy dolgozzék, hogy a modern technika és kultúra minden vívmányára támaszkodik.

Hogyan szervezzük meg a versenyt?
(1917) LÖM 35. köt. 196. old.

A kommunista munka a szó szűkebb és szorosabb értelmében ingyenes munka a társadalom javára, olyan munka, amelyet nem bizonyos kötelezettség lerovása, bizonyos termékekre való jog megszerzése

céljából, nem előre megállapított és törvényesített normák szerint teljesítenek, hanem önkéntes munka, norma nélküli munka, díjazásra nem számító, díjazási feltétel nélküli munka, a közösség javára megszokásból végzett, a közösség javára szolgáló munka szükségességéhez való öntudatos (szokássá vált) viszonyból fakadó munka, az egészséges szervezet szükségleteként végzett munka.

Az évszázados rend megsemmisítésétől egy új rend megteremtése felé.
(1920) LÖM 40. köt. 298. old.

A deklasszált kispolgári értelmiség nem érti meg azt, hogy a szocializmus számára a fő nehézség a munkafegyelem biztosítása. A szocialisták erről már régen írtak, a szocialisták ezen már a távoli múltban is különösen sokat gondolkoztak, rendkívül gondosan elemezték ezt a kérdést, tudták, hogy a szocialista forradalom számára itt kezdődnek az igazi nehézségek.

Az Összoroszországi KVB ülése.
(1918. április 29.) LÖM 36. köt. 244. old.

A gazdaság terén, ott, ahol a szocializmus még csak épül, ahol meg kell teremtenünk az új fegyelmet, még nincs... tapasztalatunk, erre a tapasztalatra az átalakítások és átszervezések folyamán teszünk szert. Ez a fő feladatunk; ezt mondjuk: minden új társadalmi rendnek új viszonyokat kell létrehoznia az emberek között, új fegyelmet kell teremtenie.

Az V. összoroszországi szovjetkongresszus.
(1918) LÖM 36. köt. 475. old.

Új munkafegyelmet teremteni, az emberek közötti társadalmi kapcsolat új formáit kiépíteni, új formákat és módszereket teremteni az emberek munkába

való bevonására – ez sok-sok évre, ez évtizedekre terjedő munka.

Az évszázados rend megsemmisítésétől egy új rend megteremtése felé.
(1920) LÖM 40. köt. 299. old.

Vasfegyelemmé kell fejleszteni a proletár munkafegyelmet, és akkor legyőzhetetlenekké leszünk.

Beszéd az üveg- és porcelánipari munkások kongresszusán.
(1920) LÖM 40. köt. 315. old.

A demokrácia sohasem fogja tűrni, hogy egyszerűen a szlávot állítsák szembe a törökkel, amikor a szláv és a török parasztot együtt kell szembeállítani a szláv és a török földesurakkal és haramiákkal.

A kadetok és a nacionalisták.
(1912) LÖM 22. köt. 154. old.

Hogy különböző nemzetek szabadon és békésen megférjenek együtt, vagy különböző államokat alakítva szétváljanak (ha ez nekik megfelelőbb), ahhoz szükség van a teljes demokratizmusra, amelyért a munkásosztály küzd. Egyetlen nemzet, egyetlen nyelv se részesüljön semmiféle kiváltságban! A nemzeti kisebbséggel szemben a legcsekélyebb megszorítást se alkalmazzák, ne érje a legcsekélyebb igazságtalanság sem! – ezek a munkásdemokrácia elvei.

A munkásosztály és a nemzeti kérdés.
(1913) LÖM 23. köt. 150. old.

Nem marxista, sőt, még csak nem is demokrata az, aki nem ismeri el és nem védelmezi a nemzetek és a nyelvek egyenjogúságát, aki nem harcol mindennemű nemzeti elnyomás vagy jogegyenlőtlenség ellen.

Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdésre vonatkozóan.
(1913) LÖM 24. köt. 124. old.

A nemzetiségek elnyomásának politikája a nemzetek megosztásának politikája. Ez a politika egyszersmind a nép öntudatának rendszeres züllesztésére irányul.

A nemzetiségek egyenjogúsága.
(1914) LÖM 25. köt. 87. old.

Nem az az internacionalista, aki égre-földre esküdözik, hogy ő internacionalista, hanem csakis az, aki valóban internacionalista módon harcol saját burzsoáziája ellen...

A Nemzetközi Szocialista Bizottsághoz...
(1916) LÖM 30. köt. 267. old.

A különböző nemzetiségű munkások teljes szolidaritását és a nemzetek valóban demokratikus közeledését csakis az mozdítja elő, ha a proletariátus elismeri a nemzetek különválási jogát... A nemzetek szabad különválási jogának kérdését nem szabad összetéveszteni azzal a kérdéssel, hogy célszerű-e valamely adott pillanatban ennek vagy annak a nemzetnek a különválása. Ez utóbbi kérdést a proletariátus pártjának minden egyes adott esetben teljesen önállóan kell eldöntenie, az egész társadalmi fejlődés érdekei

és a szocializmusért folyó proletár osztályharc érdekei szempontjából.

Az OSZD(b)MP VII. (áprilisi) összoroszországi konferenciája.
(1917) LÖM 31. köt. 438–439. old.

A gyarmati és a gyönge népeknek az imperialista hatalmak által való évszázados elnyomása nemcsak elkeseredést szült az elnyomott országok dolgozó tömegeiben, hanem bizalmatlanokká is tette őket az elnyomó nemzetek iránt általában, ezeknek a nemzeteknek a proletariátusát is beleértve.

Tézisek a Kommunista Internacionálé II. kongresszusára.
(1920) LÖM 41. köt. 163. old.

A reakciósok ellenzik a válási szabadságot, „óvatosságra" intve vele szemben és azt rikácsolva, hogy a válási szabadság „a család felbomlását" jelenti. A demokrácia viszont úgy véli, hogy a reakciósok képmutatóskodnak, mert valójában a rendőrség és a bürokrácia mindenhatóságát, az egyik nem kiváltságait és a nők legsúlyosabb elnyomását védik; hogy a válás szabadsága valójában nem a családi kötelékek „felbomlását" jelenti, hanem azt, hogy ezek a kötelékek a civilizált társadalomban egyedül lehetséges és egyedül szilárd demokratikus alapokon tovább erősödnek.

A nemzetek önrendelkezési jogáról.
(1914) LÖM 25. köt. 283–284. old.

...nem lehet demokrata és szocialista az, aki nem követeli azonnal a válás teljes szabadságát, mert hiszen ennek a szabadságnak hiánya az elnyomott nemnek, a nőknek, még külön elnyomását jelenti – jóllehet egyáltalán nem nehéz felfogni, hogy a férjtől való elválás szabadságának elismerése nem azt jelenti, hogy minden feleséget felszólítunk a válásra!...
A válás jogával a tőkés társadalomban legtöbbnyire nem élnek, mivel az elnyomott nem gazdaságilag függő helyzetben van, mivel a nő a tőkés társadalomban minden demokrácia mellett „házi rabszol-

ga" marad, rabszolganő, akit bezárnak a hálószobába, a gyerekszobába, a konyhába.

A marxizmus karikatúrájáról és az „imperialista ökonomizmusról".
(1916) LÖM 30. köt. 123. old.

Ha nem vonják be a nőket nemcsak általában a politikai életben való önálló részvételbe, hanem az állandó, mindenre kiterjedő közszolgálatba is, nem lehet szó szocializmusról, sőt még teljes és szilárd demokráciáról sem.

A proletariátus feladatai forradalmunkban.
(1917) LÖM 31. köt. 164. old.

...a forradalom sikere attól függ, mennyire vesznek részt benne a nők.

Beszéd a munkásnők I. összoroszországi kongresszusán.
(1918) LÖM 37. köt. 176. old.

A nő továbbra is házi rabszolga, minden felszabadító törvény ellenére, mert a kis háztartás elnyomja, fojtogatja, eltompítja, lealacsonyítja a nőt, odaláncolja a konyhához és a gyermekszobához, munkaerejét barbár módra terméketlen, kicsinyes, idegölő, butító, nyomasztó munkára pazarolja. A nő igazi felszabadítása, az igazi kommunizmus csak ott és akkor kezdődik, ahol és amikor megkezdődik a tömegharc

(amelyet az államhatalom birtokában levő proletariátus vezet) a kis háztartás ellen, vagy helyesebben, amikor kezdetét veszi a kis háztartás tömeges átépítése nagybani szocialista háztartássá.

A nagy kezdeményezés.
(1919) LÖM 39. köt. 23. old.

Művelődés, kultúra, civilizáció, szabadság – mindezek a pompás szavak a világ valamennyi tőkés, burzsoá köztársaságában a nők jogfosztottságát szentesítő hallatlanul aljas, undorítóan szennyes, állatiasan durva törvényekkel párosulnak: olyan házasságjogi és válási törvényekkel, amelyek szentesítik a házasságon kívül született gyermek egyenlőtlen helyzetét a „törvényesekkel" szemben, kiváltságokat biztosítanak a férfi számára és megalázzák, megnyomorítják a nőt.

A szovjethatalom és a nő helyzete.
(1919) LÖM 39. köt. 276. old.

Ahol földbirtokosok, tőkések, kereskedők vannak, ott a nő és a férfi még a törvény előtt sem lehet egyenlő.
Ahol nincsenek földbirtokosok, tőkések, kereskedők, ahol a dolgozók hatalma e kizsákmányolók nélkül

építi az új életet, ott a nő a törvény előtt egyenlő a férfival.
De ez kevés.
A törvény előtti egyenlőség még nem valóságos egyenlőség. Nekünk az kell, hogy a dolgozó nő ne csak jogilag, hanem a gyakorlati életben is kivívja az egyenlőséget a dolgozó férfival. Ehhez az kell, hogy a munkásnők egyre fokozottabb mértékben vegyenek részt a társadalmi vállalatok irányításában és az állam irányításában.

A munkásnőkhöz.
(1920) LÖM 40. köt. 150. old.

A proletariátus nem vívhatja ki a teljes szabadságot, ha nem vívja ki a nő teljes szabadságát.

A munkásnőkhöz.
(1920) LÖM 40. köt. 151. old.

...a jövő társadalom eszményét nem képzelhetjük el az ifjú nemzedék oktatásának és termelőmunkájának egybekapcsolása nélkül: sem az oktatást és művelődést termelőmunka nélkül, sem a termelőmunkát párhuzamosan oktatás és művelődés nélkül nem tudnánk arra a fokra emelni, amelyet a technika mai színvonala és a tudományos ismeretek állapota megkövetel.

A narodnyik tervkovácsolás gyöngyszemei.
(1897) LÖM 2. köt. 456. old.

Ahhoz, hogy értelmesen, tudatosan és sikeresen vehessünk részt a forradalomban, tanulni kell.

A petrográdi nyilvános könyvtár feladatairól.
(1917) LÖM 35. köt. 131. old.

A proletárdiktatúra időszakában, vagyis a kommunizmus teljes megvalósítását lehetővé tevő feltételek előkészítésének időszakában, az iskolának nemcsak általában a kommunizmus elveinek közvetítőjévé kell lennie, hanem egyszersmind annak az eszmei, szervezeti és nevelő befolyásnak közvetítőjévé is, amelyet a proletariátus gyakorol a dolgozó tömegek félproletár és nem proletár rétegeire abból a célból,

hogy a kommunizmus végleges megvalósítására képes nemzedéket neveljen.

Az OK(b)P programja.
(1919) LÖM 38. köt. 420. old.

A régi iskola a gépies tanulás iskolája volt, arra kényszerítette az embereket, hogy elsajátítsanak rengeteg szükségtelen, fölösleges, holt ismeretet, amelyekkel teletömték a fejüket és az ifjú nemzedékből egy kaptafára szabott bürokratákat neveltek. De óriási hibát követne el az, aki ebből azt a következtetést próbálná levonni, hogy lehet valakiből kommunista anélkül, hogy elsajátítaná azt, amit az emberi tudás felhalmozott. Hiba volna úgy gondolkozni, hogy elég elsajátítani a kommunista jelszavakat, a kommunista tudomány következtetéseit, anélkül, hogy elsajátítanánk az ismereteknek azt az összességét, amelynek következménye maga a kommunizmus. A marxizmus a példája annak, hogyan született meg az emberi ismeretek összességéből a kommunizmus.

Az ifjúsági szövetségek feladatai.
(1920) LÖM 41. köt. 289. old.

Államapparátusunk megújítása érdekében a következő feladatot kell mindenáron magunk elé tűznünk: először – tanulni, másodszor – tanulni, és harmadszor – tanulni, és aztán ügyelni arra, hogy tudásunk ne maradjon holt betű vagy divatos frázis..., hogy a tudás valóban a vérünkké váljon, hogy teljes mértékben és igazán mindennapi életünk alkotórészévé legyen.

Inkább kevesebbet, de jobban.
(1923) LÖM 45. köt. 389. old.

...a gazdasági és a politikai kérdéseknek, a szocialista és a demokratikus tevékenységnek egybekapcsolása a proletariátus egységes osztályharcában – nem gyengíti, hanem erősíti a demokratikus mozgalmat és a politikai harcot, olyanformán, hogy közelebb hozza a néptömegek valóságos érdekeihez...

Az orosz szociáldemokraták feladatai.
(1897) LÖM 2. köt. 430. old.

A munkások harca csak akkor válik osztályharccá, amikor az egész ország egész munkásosztályának összes élenjáró képviselői egységes munkásosztálynak tudják magukat, és nem az egyes munkáltatók ellen, hanem a tőkések egész osztálya ellen és az ezt az osztályt támogató kormány ellen kezdenek harcolni.

Legközelebbi feladatunk.
(1899) LÖM 4. köt. 175. old.

A szociáldemokrácia a munkásosztálynak nemcsak azt a harcát vezeti, amely a munkaerő eladásának kedvező feltételeiért folyik, hanem annak a társadalmi rendnek megsemmisítéséért folytatott harcát is,

amely a nincsteleneket arra kényszeríti, hogy eladják magukat a gazdagoknak.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 52. old.

...a munkásosztály önmegismerése elválaszthatatlanul összefügg azzal, hogy a modern társadalom valamennyi osztályának kölcsönös viszonyáról alkotott elméleti... sőt, helyesebben: nem is annyira elméleti, mint inkább a politikai élet tapasztalatai alapján kialakult képzetei egészen világosak legyenek.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 64. old.

A politikai szabadság és az osztályharc nagy kérdéseit végeredményben csakis az erő dönti el, és nekünk gondoskodnunk kell ennek az erőnek a kiképzéséről, megszervezéséről és aktív, nemcsak defenzív, hanem offenzív felhasználásáról is.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 16. old.

A történelem arra tanít, hogy az uralkodó osztályok mindig mindent, a szó szoros értelmében mindent feláldoztak: vallást, szabadságot, hazát, ha az elnyo-

mott osztályok forradalmi mozgalmának elfojtásáról volt szó.

A reakció összeesküvései, és a pogromlovagok fenyegetései.
(1906) LÖM 13. köt. 299. old.

Aki az európai és ázsiai tapasztalatok után osztályok fölötti politikáról és osztályok fölötti szocializmusról beszél, azt egyszerűen ketrecbe kell zárni és mutogatni kell, mint valami ausztráliai kengurut.

Marx tanításának történelmi sorsa.
(1913) LÖM 23. köt. 4. old.

A politikai szabadság nem küszöböli ki az osztályharcot, hanem ellenkezőleg, még tudatosabbá, még átfogóbbá teszi, bevonja az osztályharcba a legelmaradottabb néprétegeket is, s politikára és nézeteik, érdekeik védelmezésére tanítja őket.

Hogyan szervezik a tömegeket a német katolikusok.
(1913) LÖM 23. köt. 188. old.

A marxizmus csakis akkor ismeri el az osztályharcot teljesen fejlettnek, „össznemzetinek", ha nemcsak kiterjed a politikára, hanem a politikában is a leglényegesebbet ragadja meg: az államhatalom berendezését.

Az osztályharc liberális és marxista fogalmáról.
(1913) LÖM 23. köt. 239. old.

Az olyan elnyomott osztály, amely nem törekszik arra, hogy megtanulja a fegyverforgatást, hogy fegyverhez jusson, az ilyen elnyomott osztály csak azt érdemelné, hogy úgy bánjanak vele, mint a rabszolgákkal.

A proletárforradalom katonai programja.
(1916) LÖM 30. köt. 131–132. old.

Rossz szocialista az, aki azt gondolja, hogy a tőkések egy csapásra lemondanak majd jogaikról. Szó sincs róla. Ilyen derék tőkések még nem születtek. A szocializmus csak a kapitalizmus elleni harcban fejlődhet. Nem volt még a világon olyan uralkodó osztály, amely harc nélkül félreállt volna.

Beszéd egy munkáskonferencián.
(1918) LÖM 37. köt. 356. old.

Osztályoknak az emberek olyan nagy csoportjait nevezik, amelyek a társadalmi termelés történelmileg meghatározott rendszerében elfoglalt helyük, a termelési eszközökhöz való (nagyrészt törvényekben

szabályozott és rögzített) viszonyuk, a munka társadalmi szervezetében játszott szerepük, következésképpen a társadalmi javak rendelkezésükre álló részének megszervezési módjai és nagysága tekintetében különböznek egymástól. Az osztályok az emberek olyan csoportjai, amelyek közül az egyik eltulajdoníthatja a másik munkáját, annak következtében, hogy a társadalmi gazdaság meghatározott rendszerében különböző a helyzetük.

A nagy kezdeményezés.
(1919) LÖM 39. köt. 15. old.

Minél okosabbak és műveltebbek azok az osztályok, amelyek lakájokat tartanak, annál rendszeresebben és megfontoltabban folytatják politikájukat, s a lakájokat arra használják fel, hogy spicliskedjenek a dolgozók között...

Lakájszobában.
(1919) LÖM 39. köt. 135. old.

...a forradalmi osztálynak ahhoz, hogy feladatát megvalósíthassa, ismernie kell a társadalmi tevékenység kivétel nélkül minden formáját és oldalát...

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 77. old.

...a munkáspárt zászlajára írja a parasztság támogatását (korántsem, mint a kistulajdonosok vagy a kistermelők osztályának támogatását), amennyiben ez a parasztság képes forradalmi harcot vívni általában a hűbériség és különösen az abszolutizmus maradványai ellen.

Pártunk programjának tervezete.
(1899) LÖM 4. köt. 214. old.

A kisparasztság csak akkor szabadulhat fel a tőke igája alól, ha csatlakozik a munkásmozgalomhoz, ha segíti a szocialista rendszerért, a földnek és a többi termelési eszköznek (gyáraknak, gépeknek stb.) társadalmi tulajdonná való változtatásáért folyó harcában.

A munkáspárt és a parasztság.
(1901) LÖM 4. köt. 402. old.

A szociáldemokrácia már több ízben rámutatott arra, hogy a parasztmozgalom kettős feladat elé állítja. Okvetlenül támogatnunk kell és előre kell hajtanunk ezt a mozgalmat, amennyiben forradalmi demokratikus mozgalom. S ugyanakkor tántoríthatatlanul ki kell tartanunk proletár osztályálláspontunk mellett: meg kell szerveznünk a falusi proletariátust – a városi proletariátushoz hasonlóan és vele együtt – önálló

osztálypárttá, meg kell magyaráznunk neki, hogy érdekei kibékíthetetlen ellentétben vannak a burzsoá parasztság érdekeivel, harcra kell hívnunk a szocialista forradalomért, meg kell mutatnunk neki, hogy az elnyomástól és a nyomortól nem az szabadítja meg, hogy a parasztság néhány rétege kispolgárrá válik, hanem az, hogy az egész burzsoá rendet szocialista renddel váltjuk fel.

A proletariátus és a parasztság.
(1905) LÖM 9. köt. 316. old.

A szociáldemokrácia nem redukálódik a munkásmozgalom egyszerű szolgálatára: a szociáldemokrácia „a szocializmus egyesítése a munkásmozgalommal" (hogy K. Kautskynak ezt a meghatározását használjam, amely a „Kommunista Kiáltvány" alapeszméit idézi fel); feladata az, hogy bizonyos szocialista eszményeket vigyen be a spontán munkásmozgalomba, hogy a spontán munkásmozgalmat összekapcsolja a szocialista meggyőződéssel, amelynek a modern tudomány színvonalán kell állnia, hogy összekapcsolja a demokráciáért, mint a szocializmus megvalósításának eszközéért vívott rendszeres politikai harccal, egyszóval, hogy ezt a spontán mozgalmat egyetlen megbonthatatlan egésszé forrassza össze a forradalmi párt tevékenységével.

Legközelebbi feladatunk.
(kb. 1899) LÖM 4. köt. 177. old.

A szociáldemokrácia politikai harca sokkal átfogóbb és bonyolultabb, mint a munkások gazdasági harca a munkáltatók és a kormány ellen. Éppígy (és ennek következtében) a forradalmi szociáldemokrata párt szervezetének is szükségképpen másmilyennek kell

lennie, mint a munkások gazdasági harcát szolgáló szervezetnek.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 103. old.

A pártosság az igen fejlett osztályellentétek eredménye és politikai kifejezése.

A „pártonkívüli" bojkottisták.
(1906) LÖM 13. köt. 270. old.

Siettetni a hátvédet, amely a legutóbbi ütközetben nem tudott idejében segítséget nyújtani az élcsapatnak, okvetlenül hasznos dolog, és semmilyen tekintetben sem kockázatos. Siettetni az élcsapatot, amely a legutóbbi ütközetben nem kapott idejében segítséget a hátvédtől, okvetlenül kockázatos dolog, s jól meg kell fontolnunk, mielőtt megtennénk.

A tömegek szervezéséről és a harc időpontjának megválasztásáról.
(1906) LÖM 13. köt. 284–285. old.

A munkásosztály ereje a szervezet. Tömegeket felölelő szervezet nélkül a proletariátus semmi. A megszervezett proletariátus minden.

A kadetokkal kacérkodó szociáldemokrácia.
(1906) LÖM 14. köt. 120. old.

A szakadás nehéz, fájdalmas história. Olykor azonban szükségessé válik, és ilyenkor vétek minden gyengeség, minden „szentimentalizmus"... A munkásvezérek nem angyalok, nem szentek, nem hősök, hanem emberek, mint bárki más. Hibákat követnek el. A párt helyreigazítja ezeket a hibákat.

Az olasz szocialisták kongresszusa.
(1912) LÖM 21. köt. 393. old.

Csak az érdemli meg a párttagnak és a munkáspárt építőjének nevét, aki figyelmesen tanulmányozza, végiggondolja és önállóan dönti el pártjának kérdéseit és sorsát.

Vitás kérdések.
(1913) LÖM 23. köt. 77. old.

A párt az osztály öntudatos, élenjáró rétege, az osztály élcsapata. Ennek az élcsapatnak az ereje tízszerte, százszorta nagyobb, mint a száma.
Vajon lehetséges ez? Felülmúlhatja-e száz ember ereje ezer ember erejét?
Felülmúlhatja és felül is múlja, ha a száz meg van szervezve. A szervezet megtízszerezi az erőt.

Hogyan üti agyon Vera Zaszulics a likvidátorságot?
(1913) LÖM 24. köt. 35. old.

Éppen azért, hogy egy meghatározott osztály tömegei megtanulhassák megérteni, mik az érdekeik, mi a helyzetük, megtanulhassák, milyen politikát folytassanak, éppen ezért az osztály élenjáró elemeinek a szervezetére szükség van azonnal és mindenáron, még ha kezdetben csak az osztály csekély hányadát alkotják is ezek az elemek. Hogy a tömegek szolgálatában álljon és a tömegek helyesen felfogott érdekeit fejezze ki, az élcsapatnak, a szervezetnek egész tevékenységét a tömegek között kell végeznie, bevonva a munkába a tömegek legjobb erőit, kivétel nélkül valamennyit, minden lépésnél gondosan és objektíven ellenőrizve, megvan-e a kapcsolat a tömegekkel, eleven-e ez a kapcsolat. Az élcsapat így és csakis így neveli és világosítja fel a tömegeket, azzal, hogy a tömegek érdekeit fejezi ki, tanítja őket a szervezésre, s a tömegek egész tevékenységét a tudatos osztálypolitika útján irányítja.

Hogyan üti agyon Vera Zaszulics a likvidátorságot?
(1913) LÖM 24. köt. 37–38. old.

A párt az osztály élcsapata, és feladata egyáltalán nem az, hogy a tömegek átlagos színvonalát tükrözze, hanem az, hogy vezesse a tömegeket.

A parasztküldöttek szovjetjeinek kongresszusa.
(1917) LÖM 35. köt. 94. old.

Aki csak valamelyest is gyengíti a proletariátus pártjának vasfegyelmét (különösen a proletariátus diktatúrája idején), az ténylegesen a burzsoáziát segíti a proletariátus ellen.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 27. old.

Mindazok a forradalmi pártok, amelyek eddig elpusztultak, azért pusztultak el, mert elbizakodtak és nem tudták meglátni, miben rejlik az erejük, és féltek beszélni gyengéikről. De mi nem pusztulunk el, mert nem félünk beszélni gyengéinkről és megtanuljuk leküzdeni a gyengéinket.

Az OK(b)P XI. kongresszusa.
(1922) LÖM 45. köt. 118. old.

A polgárháború... abban különbözik a rendes háborútól, hogy a harcoló felek összetétele sokkal, de sokkal bonyolultabb, határozatlanabb és meghatározhatatlanabb, minthogy át-átállnak egyik táborból a másikba... s lehetetlen határvonalat húzni a „kombattánsok" és „nem kombattánsok", vagyis a harcolók soraiba tartozók és azok között, akik nem tartoznak a harcolók soraiba.

Újabb fellendülés.
(1906) LÖM 13. köt. 70. old.

A partizánharc elkerülhetetlen harci forma olyankor, amikor a tömegmozgalom már valóban eljutott a felkelésig és amikor a polgárháborúban a „nagy ütközetek" között többé-kevésbé hosszú szünetek állnak be.

A partizánháború.
(1906) LÖM 14. köt. 6–7. old.

...a polgárháború az osztályharc legélesebb formája, amikor egész sor gazdasági meg politikai összeütközés és összecsapás addig ismétlődik, tornyosul egymásra, szélesedik és éleződik, míg ezek az összeütközések az egyik osztálynak a másik ellen vívott fegyveres harcává nem változnak át.

Az orosz forradalom és a polgárháború.
(1917) LÖM 34. köt. 217. old.

A polgárháború komolyabb és kegyetlenebb, mint minden más háború. Így volt ez mindig a történelem során, az ókori Róma polgárháborúitól kezdve, hiszen a nemzetek közötti háborúk mindig a vagyonos osztályok közötti megegyezéssel végződtek, és csak a polgárháború az, amelyben az elnyomott osztály erőfeszítése arra irányul, hogy végleg megsemmisítse az elnyomó osztályt, megsemmisítse ezen osztály létezésének gazdasági feltételeit.

Az iskolán kívüli oktatás I. összoroszországi kongresszusa.
(1919) LÖM 38. köt. 356. old.

A demokratikus forradalom burzsoá jellege nem jelenti azt, hogy csak a burzsoázia számára lehet előnyös. Ellenkezőleg, leginkább a proletariátusnak és a parasztságnak hasznos és szükséges. Az események mind világosabban mutatják, hogy a teljes szabadságért, a köztársaságért csak a proletariátus képes elszántan harcolni, szemben a burzsoázia megbízhatatlanságával és állhatatlanságával. A proletariátus képes az egész nép élére állni, meg tudja nyerni magának a parasztságot, mely az önkényuralomtól csak elnyomást és erőszakot, a nép burzsoá barátaitól pedig csak hitszegést és árulást várhat.

A proletariátus harca.
(1905) LÖM 10. köt. 294. old.

...minél következetesebb demokratikus reformjai tekintetében a polgári forradalom, annál kevésbé korlátozódik arra, ami kizárólag a burzsoázia számára előnyös. Minél következetesebb a polgári forradalom, annál inkább biztosítja a demokratikus forradalomban a proletariátus és a parasztság előnyeit.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 35. old.

A marxizmus nem arra tanítja a proletárt, hogy félreálljon a polgári forradalomban, hogy ne vegyen

részt benne, hogy a burzsoáziának engedje át a vezetést a forradalomban, hanem ellenkezőleg, arra tanítja, hogy a legerélyesebben vegyen részt benne, hogy a legelszántabban harcoljon a következetes proletár demokratizmusért, a forradalom végigviteléért.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 35–36. old.

Súlyos hibát követ el az, aki megfeledkezik arról, hogy a forradalom fejlődésével, a forradalom feladatainak növekedésével megváltozik a nép ama osztályainak és elemeinek az összetétele is, amelyek részt tudnak venni az e feladatok megvalósításáért vívott harcban. A proletariátus a polgári forradalmon át a szocializmus felé halad. Ezért a polgári forradalomban egyre forradalmibb néprétegeket kell mozgósítania és bevonnia a forradalmi harcba.

Nyárspolgári szellem forradalmárok körében.
(1906) LÖM 14. köt. 48. old.

A polgári forradalom a burzsoázia vezetése alatt csak befejezetlen forradalom lehet (vagyis ha szigorúan vesszük, nem forradalom, hanem reform). A

polgári forradalom csak a proletariátus és a parasztság vezetése alatt lehet igazi forradalom.

Az orosz forradalom ereje és gyengesége.
(1907) LÖM 15. köt. 218. old.

Minden tőkésország átmegy a burzsoá forradalmak ama korszakán, amikor kialakul a demokratizmus ilyen vagy olyan foka, az alkotmányosság vagy parlamentarizmus ilyen vagy olyan rendje, az „alsó rétegek" és különösen a proletariátus önállóságának, függetlenségének, szabadságszeretetének és kezdeményezőkészségének ilyen vagy olyan foka, az egész állami és társadalmi élet ilyen vagy olyan hagyománya. Hogy milyen lesz a demokratizmusnak ez a foka és ez a hagyomány, attól függ, hogy a döntő pillanatokban a burzsoázia, vagy pedig ellenlábasa lesz a hegemón, hogy (megint csak e döntő pillanatokban) az előbbi, vagy pedig az utóbbi lesz „a demokratikus parasztság" és általában az összes demokratikus közbülső csoportok és rétegek „vonzó központja".

Régi, de örökké új igazságok.
(1911) LÖM 20. köt. 261. old.

A polgári forradalmakban a dolgozó tömegek fő feladata negatív, illetve romboló munka volt – a feudalizmus, a monarchia, a középkori viszonyok megsemmisítése. Az új társadalom szervezésének pozitív, illetve alkotó munkáját a lakosság vagyonos, burzsoá kisebbsége végezte.

A szovjethatalom soron levő feladatai.
(1918) LÖM 36. köt. 156. old.

A szociáldemokraták feladata nem merül ki a gazdasági talajon folytatott politikai agitációban, a szociáldemokratáknak az a feladatuk, hogy ezt a tradeunionista politikát szociáldemokrata politikai harccá változtassák, s a politikai tudatnak azokat a fel-felcsillanó szikráit, amelyeket a gazdasági harc oltott a munkásokba, felhasználják arra, hogy a szociáldemokrata politikai tudat színvonalára emeljék őket.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 67. old.

Az osztálytagozódáson alapuló társadalomban az egymással ellenségesen szemben álló osztályok harca – fejlődésének bizonyos fokán – elkerülhetetlenül politikai harccá válik. Az osztályok politikai harcának leghatározottabb, legteljesebb és legkiforrottabb kifejezése a pártok harca. A pártonkívüliség nem más, mint közömbösség a pártok harca iránt...

A szocialista párt és a párton kívüli forradalmiság.
(1905) LÖM 12. köt. 128. old.

A politikai harcban a megtorpanás egyenlő a halállal.

Levél A. V. Lunacsarszkijhoz.
(1905. VIII. 2.) LÖM 47. köt. 53. old.

A politikában a becsület az erőből fakad, az alakoskodás a gyengeségből.

Polemikus jegyzetek.
(1911) LÖM 20. köt. 192. old.

...a gyalázkodás a politikában gyakran a gyalázkodók teljes eszmei ürességét és tehetetlenségét, gyöngeségét, dühödt gyöngeségét leplezi.

A gyalázkodás politikai jelentőségéről.
(1914) LÖM 25. köt. 244. old.

...a politika tudomány és művészet, ... a proletariátusnak, ha le akarja győzni a burzsoáziát, ki kell termelnie saját proletár „osztálypolitikusait"...

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 62. old.

A politika a gazdaság koncentrált kifejezése...

Még egyszer a szakszervezetekről
(1921) LÖM 42. köt. 271. old.

A leghatározottabban el kell ítélnünk azokat az embereket, akik politikán olykor csaknem a félrevezetéshez hasonló apró fogásokat értenek.

Az OK(b)P X. kongresszusa.
(1921) LÖM 43. köt. 53. old.

Azt a kérdést, hogy vajon a proletariátus osztályharcának talaján állnak-e a bernsteinisták, végérvényesen és visszavonhatatlanul csak a történelmi tapasztalatok alapján lehet eldönteni.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 12. old.

Az opportunista alaptermészeténél fogva mindig kitér a határozott és végleges kérdésfeltevés elől, középutat keres, kígyóként tekerődzik egymást kizáró szempontok között, igyekszik „egyetérteni" ezzel is, azzal is, s nézeteltéréseit apró javításokra, kételyekre, szerény és ártatlan kívánságokra stb. stb. redukálja.

Egy lépés előre, két lépés hátra.
(1904) LÖM 8. köt. 378. old.

Az anarchisták világnézete visszájára fordított polgári világnézet.

Szocializmus és anarchizmus.
(1905) LÖM 12. köt. 122. old.

A kispolgári opportunisták mindig megelégszenek az adott pillanattal, a legutolsó újdonság csillogó fényével, a „haladás" pillanatával...

A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai.
(1906) LÖM 12. köt. 332. old.

Az opportunizmus éppen azért opportunizmus, mert a mozgalom alapvető érdekeit feláldozza pillanatnyi előnyökért vagy egészen rövidlátó, felületes számításon alapuló elgondolásokért.

Két világ.
(1910) LÖM 20. köt. 13. old.

A demokrácia népi tömegmozgalmától a liberalizmus jobban fél, mint a reakciótól: innen ered a liberalizmus meglepő – a tőke gazdasági ereje szempontjából meglepő – gazdasági gyengesége.

A választások eredményei.
(1913) LÖM 22. köt. 327. old.

A reformizmus általában abból áll, hogy csupán olyan változtatásokért folytatnak agitációt, amelyek nem kívánják a régi uralkodó osztály alapjainak megsemmisítését, – olyan változtatásokért, amelyek összeegyeztethetők ezeknek az alapoknak a fennmaradásával.

Vitás kérdések.
(1913) LÖM 23. köt. 86–87. old.

Az osztályok együttműködésének védelmezése, a szocialista forradalom eszméjének és a harc forradalmi módszereinek megtagadása, a burzsoá nacio-

nalizmushoz való alkalmazkodás, a nemzetiség vagy a haza határainak történelmileg múló jellegéről való megfeledkezés, a burzsoá legalitás fetisizálása, az osztályálláspont és az osztályharc megtagadása, a „lakosság nagy tömegeinek" (értsd: a kispolgárságnak) eltaszításától félve – kétségtelenül ezek az opportunizmus eszmei alapjai.

A szocialista Internacionálé helyzete és feladatai.
(1914) LÖM 26. köt. 31. old.

Az opportunizmus és a szociálsovinizmus gazdasági alapja egy és ugyanaz: a kiváltságos munkások és a kispolgárság elenyésző rétegének érdekei, amely védi kiváltságos helyzetét, azt a „jogát", hogy morzsákat kapjon abból a profitból, amelyet „saját" nemzeti burzsoáziája más nemzetek kirablásával, nagyhatalmi helyzetének előnyei stb. révén szerez.
Az opportunizmus és a szociálsovinizmus eszmei és politikai tartalma egy és ugyanaz: az osztályok együttműködése harcuk helyett, lemondás a harc eszközeiről, a „saját" kormány segítése nehéz helyzetében, ahelyett, hogy kormánya nehézségeit kihasználná a forradalom érdekében.

A szocializmus és a háború.
(1915) LÖM 26. köt. 304. old.

A szociálsovinizmus, ha tudományosan vizsgáljuk, vagyis nem egyes személyeket ragadunk ki, hanem az egész nemzetközi áramlatot nézzük fejlődésében, társadalmi kapcsolatai összességében – a maga logikus betetőzéséig eljutott opportunizmus.

A stockholmi konferenciáról.
(1917) LÖM 34. köt. 99. old.

Miben különböznek a szocialisták az anarchistáktól? Abban, hogy az anarchisták nem ismerik el a hatalmat, míg a szocialisták, a bolsevikokat is beleértve, síkraszállnak a hatalomért abban az átmeneti időben, amely a mai helyzet [1917. november 18.] és a szocializmus között van, ami felé haladunk.

A parasztküldöttek szovjetjeinek kongresszusa.
(1917) LÖM 35. köt. 100. old.

Az anarchizmus meglehetősen gyakran mintegy büntetés volt a munkásmozgalom opportunista bűneiért. A két torz jelenség kölcsönösen kiegészítette egymást.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 14. old.

A diktatúra... korlátlan hatalom, amely az erőre, nem pedig a törvényre támaszkodik. Polgárháború idején minden győztes hatalom csakis diktatúra lehet. Csakhogy van olyan diktatúra, amelyet egy kisebbség gyakorol a többség fölött, egy kis rendőrcsoport gyakorol a nép fölött, és van olyan diktatúra, amelyet a nép óriási többsége gyakorol a zsarnokoknak, a rablóknak és a néphatalom bitorlóinak kis csoportja fölött.

A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai.
(1906) LÖM 12. köt. 276. old.

A diktatúra a társadalom egyik részének uralma az egész társadalom fölött, méghozzá olyan uralom, amely közvetlenül az erőszakra támaszkodik. A proletariátusnak mint az egyetlen mindvégig forradalmi osztálynak a diktatúrája elengedhetetlen a burzsoázia megdöntéséhez és ellenforradalmi kísérleteinek visszaveréséhez. A proletárdiktatúra kérdése olyan nagyfontosságú kérdés, hogy az, aki elveti vagy csak szavakban ismeri el, nem lehet a szociáldemokrata párt tagja.

A marxizmus karikatúrájáról és az „imperialista ökonomizmusról".
(1916) LÖM 30. köt. 119. old.

Az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba természetesen okvetlenül létrehozza a politikai for-

mák óriási gazdagságát és változatosságát, de a lényeg emellett elkerülhetetlenül ugyanegy lesz: a proletariátus diktatúrája.

Állam és forradalom.
(1918) LÖM 33. köt. 32. old.

A szocialista forradalom győzelmének egyik legfőbb feltétele, hogy a munkásosztály megtanulja, hogyan kell uralkodni, és hogy megvalósítsa a maga osztályuralmát a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idején.

Levél egy konferencia elnökségéhez.
(1918) LÖM 37. köt. 82. old.

A diktatúra feltétlenül szükséges ismérve, elengedhetetlen feltétele a kizsákmányolóknak mint osztálynak erőszakos elnyomása és következésképpen a „tiszta demokrácia", vagyis az egyenlőség és szabadság megsértése ezt az osztályt illetően.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 252. old.

A szovjetek – ez a proletárdiktatúra orosz formája.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 253. old.

...a burzsoáziának a választójogtól való megfosztása nem feltétlen és elengedhetetlen ismérve a proletariátus diktatúrájának.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 267. old.

A proletárdiktatúra kérdése annak a kérdése, hogy mi a viszonya a proletár államnak a burzsoá államhoz, a proletár demokráciának a burzsoá demokráciához.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1919) LÖM 37. köt. 228. old.

A diktatúra szó – kegyetlen, súlyos, véres, kínzó szó, és az ilyen szavakkal nem dobálózunk feleslegesen. Ha a szocialisták ezt a jelszót adták ki, ezt azért tették, mert tudják, hogy a kizsákmányolók osztálya csak elkeseredett, könyörtelen harcban adja meg magát és hogy mindenféle szép szavakkal fogja álcázni uralmát.

Az iskolán kívüli oktatás I. összoroszországi kongresszusa.
(1919) LÖM 38. köt. 341. old.

Az osztályok megszüntetéséhez egyetlen osztály diktatúrájának időszaka szükséges, éppen azé az osztályé az elnyomott osztályok közül, amely nemcsak

megdönteni képes a kizsákmányolók uralmát, nemcsak ellenállásukat tudja könyörtelenül elnyomni, hanem eszmeileg is szakítani tud az egész polgári demokratikus ideológiával, az általában a szabadságról és egyenlőségről hangoztatott kispolgári frázisokkal...

Üdvözlet a magyar munkásoknak.
(1919) LÖM 38. köt. 376. old.

A proletariátus diktatúrája a dolgozók egyetlen védelmi eszköze a tőke elnyomásával, a burzsoázia katonai diktatúrájának erőszakával, az imperialista háborúkkal szemben. A proletariátus diktatúrája az egyetlen olyan lépés, amely valóban egyenlőséghez és demokráciához vezet, nem papíron, hanem az életben, nem politikai frázissal, hanem a gazdasági valóságban.

Üdvözlet az olasz, francia és német kommunistáknak.
(1919) LÖM 39. köt. 207–208. old.

A proletárdiktatúra nem egyéb, mint a proletariátus osztályharca olyan eszköz segítségével, mint az államhatalom, osztályharc, amelynek egyik feladata az, hogy hosszú tapasztalat, számos gyakorlati példa alapján megmutassa a nem proletár dolgozó rétegeknek, hogy előnyösebb nekik, ha nem a burzsoá-

zia diktatúrája, hanem a proletariátus diktatúrája mellé állnak, s hogy harmadik megoldás egyáltalán nem lehetséges.

Az alkotmányozó gyűlési választások.
(1919) LÖM 40. köt. 17. old.

A diktatúra nagy, kemény, véres szó, amely két osztály, két világ, két világtörténelmi korszak könyörtelen élethalálharcát fejezi ki.

Egy publicista jegyzetei.
(1920) LÖM 40. köt. 125. old.

A proletariátus diktatúrája szívós harc, véres és vértelen, erőszakos és békés, katonai és gazdasági, pedagógiai és adminisztratív harc a régi társadalom erői és hagyományai ellen.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 26. old.

Aki nem értette meg, hogy győzelme érdekében minden forradalmi osztálynak szüksége van a diktatúrára, az semmit sem értett meg a forradalmak történetéből, vagy semmit sem akar tudni ezen a téren.

A diktatúra történetének kérdéséhez.
(1920) LÖM 41. köt. 349. old.

Csakis a proletariátus feltétlen ellensége az önkényuralomnak és az orosz hivatalnokvilágnak, csak a proletariátust nem fűzik semmiféle szálak a nemesi és burzsoá társadalomnak ezekhez a szerveihez, csak a proletariátus lehet ezeknek engesztelhetetlen ellensége és csak a proletariátus képes ellenük erélyes harcot vívni.

Az orosz szociáldemokraták feladatai.
(1897) LÖM 2. köt. 429. old.

Az egész mai szocializmus a „Kommunista Kiáltvány" óta azon a kétségbevonhatatlan igazságon nyugszik, hogy a tőkés társadalom egyetlen valóban forradalmi osztálya a proletariátus. A többi osztály csak részben és csak bizonyos körülmények között lehet forradalmi és szokott forradalmi lenni.

Forradalmi kalandorkodás.
(1902) LÖM 6. köt. 361. old.

A proletariátus harca a politikai szabadságért forradalmi harc, mert e harc célja a teljes néphatalom. A burzsoázia harca a szabadságért opportunista harc... Ez a fő különbség a proletariátus forradalmi harca és a burzsoázia opportunista harca közt végighúzódik forradalmunk egész történetén. A proletariátus harcol – a burzsoázia a hatalom felé kapaszkodik. A

proletariátus harccal igyekszik szétrombolni az önkényuralmat – a burzsoázia a gyengülő önkényuralom alamizsnáit lesi. A proletariátus a harc zászlaját emeli magasra az egész nép előtt – a burzsoázia pedig az engedmények, a megegyezések és az alkudozás zászlaját.

Harc a hatalomért és „harc" alamizsnákért.
(1906) LÖM 13. köt. 215. old.

Teljesen kétségtelen és vitathatatlan, hogy valamennyi ország munkásosztálya – a kapitalizmus fejlődése arányában, a polgári forradalom vagy a polgári forradalmak, sőt esetleg a sikertelen szocialista forradalmak tapasztalatainak felgyülemlése arányában – izmosodik, fejlődik, tanul, nevelődik, szerveződik. Más szavakkal: a munkásosztály mindenütt a spontaneitástól a tervszerűség felé halad – attól az állapottól, amikor pusztán a hangulat vezérli, eljut oda, hogy valamennyi osztály objektív helyzetének értékeléséből indul ki, vagyis a fellobbanásoktól eljut a kitartó harchoz.

A mensevizmus válsága.
(1906) LÖM 14. köt. 151. old.

...a mai társadalomban a tőke gazdasági igájában görnyedő proletariátus nem uralkodhat politikailag,

ha nem zúzza szét bilincseit, melyek a tőkéhez láncolják.

A Kommün emlékére.
(1911) LÖM 20. köt. 199. old.

...mindenkinek, akinek van szeme a látásra, el kell ismernie: a proletár egymagában erőtlen; a proletármilliók – mindenhatók.

Az amerikai munkások sikerei.
(1912) LÖM 22. köt. 106. old.

A proletariátus számára osztályhelyzete lehetetlenné teszi, hogy kiváltságokon „osztozkodják" bárkivel is, vagy féljen attól, hogy elveszíti kiváltságait. Ezért a proletariátustól teljesen idegen a kicsinyesen önző, szánalmas és ostoba reformizmus.

Vitás kérdések.
(1913) LÖM 23. köt. 78. old.

A forradalmi proletariátusnak tudnia kell, kit kell elnyomnia és kivel kell – mikor és hogyan – megegyeznie.

Pityirim Szorokin értékes beismerései.
(1918) LÖM 37. köt. 184. old.

A forradalmi szociáldemokrácia tevékenysége mindig kiterjedt és ma is kiterjed a reformokért vívott harcra.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 57. old.

A szocializmus, vagyis a marxizmus tanítása szerint (nem-marxista szocializmusról most már nem is beszélhetünk komolyan) a történelem tényleges mozgatóereje az osztályok forradalmi harca; a reformok e harc mellékes eredményei, mellékesek azért, mert e harc gyengítésére, tompítására stb. tett sikertelen kísérleteket fejezik ki.

Még egyszer a duma-kormányról.
(1906) LÖM 13. köt. 258. old.

A reformok egyetlen szilárd támasza, az egyetlen komoly biztosíték arra, hogy a reformok nem lesznek fiktívek, s hogy a nép javára fogják felhasználni őket – a jelszavaiból nem engedő proletariátus forradalmi harca.

Hogyan nem szabad határozatokat írni.
(1907) LÖM 15. köt. 104. old.

A reform fogalma kétségtelenül ellentéte a forradalom fogalmának; ha megfeledkezünk erről az ellen-

tétről, ha megfeledkezünk arról a határvonalról, mely e két fogalmat elválasztja egymástól, ez állandóan igen komoly hibákhoz vezet minden történeti okfejtésben. De ez az ellentét nem abszolút, ez a határvonal nem holt, hanem eleven, mozgó határvonal, melyet minden egyes konkrét esetben meg kell jelölnünk.

Az évforduló alkalmából.
(1911) LÖM 20. köt. 153. old.

A tőkés társadalomban nem egy példa volt arra, hogy munkakommunákat szerveztek olyan emberek, akik azt remélték, hogy az emberiséget békésen és fájdalommentesen meg lehet győzni a szocializmus előnyeiről és így biztosítani lehet ennek bevezetését. Forradalmi marxisták az ilyen elgondolásokat és az ilyen módszereket teljesen jogos gúnnyal fogadják, mert a tőkés rabszolgaság viszonyai között azt remélni, hogy elszigetelt példák útján valamilyen gyökeres változás érhető el, valójában teljesen hiú ábránd, amely a gyakorlatban vagy életképtelen vállalkozásokra, vagy arra vezet, hogy e vállalkozások kistőkések egyesüléseivé alakulnak át.

A szovjethatalom soron levő feladatai. Első fogalmazvány.
(1918) LÖM 36. köt. 138. old.

Reformok

A reformok: az uralkodó osztálytól uralma fenntartása mellett kapott engedmények.

Válasz egy amerikai újságíró kérdéseire.
(1919) LÖM 39. köt. 109. old.

Stratégia és taktika

A párt taktikáján a párt politikai magatartását vagy politikai tevékenységének jellegét, irányát, módszereit értjük.

A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban.
(1905) LÖM 11. köt. 8. old.

Az egységes pártban a párt legközelebbi akcióit meghatározó taktikának egységesnek kell lennie. Ez az egységes taktika csakis a párttagok többségének taktikája lehet: amikor a többség teljesen kialakult, a kisebbség politikai magatartásában köteles alávetni magát a többségnek, fenntartva magának azt a jogot, hogy bíráljon és amellett agitáljon, hogy a következő kongresszuson ismét dűlőre vigyék a kérdést.

Az Állami Duma és a szociáldemokrata taktika.
(1906) LÖM 12. köt. 163. old.

Párthű az, aki a gyakorlatban a párt taktikai irányvonalát követi.

Az OSZDMP II. párizsi csoportjának határozata.
(1911) LÖM 20. köt. 268. old.

Az élenjáró osztály taktikája csak akkor lehet helyes, ha objektíve számba veszi az adott társadalom valamennyi osztálya közötti kapcsolatok összességét, tehát számba veszi ennek a társadalomnak objektív

fejlettségi fokát, valamint e társadalomnak és más társadalmaknak a viszonyát is.

Karl Marx.
(1914) LÖM 26. köt. 67. old.

Arra kell törekedni, hogy a párt... mindenütt ott legyen, ahol munkások vannak, ahol a munkásokhoz szólhat, ahol befolyásolhatja a munkástömegeket. Az illegális munkát mindenáron egyesíteni kell a legális munkával, az illegális pártnak, az illegális párt munkásszervezeteinek rendszeresen, szüntelenül, a legszigorúbban ellenőrizniük kell a legális tevékenységet. Nem könnyű ez, de a proletárforradalomban általában nincsenek és nem is lehetnek „könnyű" feladatok, „könnyű" harci eszközök.

Üdvözlet az olasz, francia és német kommunistáknak.
(1919) LÖM 39. köt. 212. old.

A taktikának az adott állam (és a környező államok, illetőleg – világméretekben – valamennyi állam) összes osztályerőinek józan, szigorúan tárgyilagos számbavételén, valamint a forradalmi mozgalmak tapasztalatainak számbavételén kell felépülnie.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 45. old.

A kispolgári demokraták (köztük a mensevikek is) szükségképpen ingadoznak a burzsoázia és a proletariátus, a burzsoá demokrácia és a szovjetrendszer, a reformizmus és a forradalmiság, a munkások iránti szeretet és a proletárdiktatúrától való félelem stb. között. A kommunisták helyes taktikájának abban kell állnia, hogy ezeket az ingadozásokat kihasználja, s egyáltalán nem abban, hogy nem vesz tudomást róluk; a kihasználás megköveteli, hogy azoknak az elemeknek, akik a proletariátus felé fordulnak, engedményeket tegyünk, mégpedig akkor és annyiban, amikor és amennyiben ezt teszik; ugyanakkor harcolni kell azok ellen az elemek ellen, akik a burzsoázia felé fordulnak.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 56. old.

A politikai szabadság kivívása „a munkások égető problémájává" válik, mert enélkül a munkásságnak nincs és nem is lehet semmiféle befolyása az államügyekre, és így elkerülhetetlen jogfosztott, megalázott és némaságra kárhoztatott osztály marad.

A Szociáldemokrata Párt programjának tervezete.
(1896) LÖM 2. köt. 103. old.

A politikai szabadság nem menti meg azonnal a munkásnépet a nyomortól, de fegyvert ad a munkások kezébe, hogy harcolhassanak a nyomor ellen. A nyomor elleni harchoz nincs és nem is lehet más eszköz, mint maguknak a munkásoknak az egyesülése. Nincs lehetőség arra, hogy a nép milliós tömegei egyesüljenek, ha nincsen politikai szabadság.

A falusi szegénységhez.
(1903) LÖM 7. köt. 132. old.

A proletár számára az a harc, melyet a burzsoá társadalom keretei közt a politikai szabadságért és a demokratikus köztársaságért vív, csak egyik szükséges szakasza annak a harcnak, amelyet a burzsoá rendet megdöntő szociális forradalomért vív.

Az önkényuralom és a proletariátus.
(1905) LÖM 9. köt. 112. old.

Abban a társadalomban, amely a pénz hatalmán alapul, amelyben a dolgozók tömegei nyomorognak, a gazdagok maroknyi csoportja meg élősködik, nem lehet valóságos, tényleges „szabadság".

A párt szervezete és a pártos irodalom.
(1905) LÖM 12. köt. 97. old.

A nép szabadsága csak akkor van biztosítva, ha a nép valóban teljesen akadálytalanul egyesületeket szervez, gyűléseket tart, újságokat ad ki, törvényeket hoz, ha maga választja és váltja le az államnak mindazokat a hivatalnokait, akikre az a feladat hárul, hogy végrehajtsák a törvényeket és a törvények alapján igazgassák az országot. A nép szabadsága tehát csak akkor van teljesen és ténylegesen biztosítva, ha az államban minden hatalom teljesen és ténylegesen a nép kezében van.

Harc a szabadságért és harc a hatalomért.
(1906) LÖM 13. köt. 66. old.

A nép tapasztalatai alapján győződik meg arról, hogy nem elég ígéreteket kapni a szabadságra, hanem az is szükséges, hogy legyen ereje megragadni a szabadságot.

A duma feloszlatása és a proletariátus feladatai.
(1906) LÖM 13. köt. 306. old.

Minél nagyobb az országban a politikai szabadság, minél szilárdabbak és demokratikusabbak képviseleti intézményei, annál könnyebben igazodhatnak el a néptömegek a pártok harcában, s annál könnyebben tanulhatják a politikát, vagyis leplezhetik le a csalást és deríthetik ki az igazságot.

Az oroszországi politikai pártok.
(1912) LÖM 21. köt. 264. old.

Minél kevesebb szabadságharc van egy országban, minél gyérebbek a nyílt osztályharc megnyilvánulásai, minél alacsonyabb színvonalon áll a tömegek felvilágosultsága, rendszerint annál könnyebben keletkeznek politikai utópiák és annál tovább tartják magukat.

Két utópia.
(1912) LÖM 22. köt. 113. old.

Egyenlőségen a szociáldemokraták a politika területén az egyenjogúságot, a gazdaság területén pedig... az osztályok megszüntetését értik.

Egy liberális professzor az egyenlőségről.
(1914) LÖM 24. köt. 357. old.

...a szocialista társadalomban az emberek erőinek és képességeinek egyenlőségét várni ostobaság.

Röviden: amikor a szocialisták egyenlőségről beszélnek, mindig társadalmi egyenlőséget, a társadalmi helyzet egyenlőségét értik rajta, és semmiképpen sem az egyes személyek fizikai és szellemi képességeinek egyenlőségét.

Egy liberális professzor az egyenlőségről.
(1914) LÖM 24. köt. 358–359. old.

...valódi, tényleges egyenlőség nem lehetséges mindaddig, amíg teljesen ki nem küszöbölték a lehetőségét annak, hogy az egyik osztály a másik osztályt kizsákmányolhassa... Nem lehetnek egyenlők a kizsákmányolók, akik nemzedékek hosszú során át kiváltak mind képzettségük, mind gazdag életmódjuk és jártasságuk révén, és a kizsákmányoltak, akiknek tömege még a leghaladottabb és legdemokratikusabb burzsoá köztársaságokban is elnyomott, elmaradott, tudatlan, megfélemlített és szétforgácsolt.

A proletárforradalom és a renegát Kautsky.
(1918) LÖM 37. köt. 248–249. old.

A tőkések mindig „szabadságnak" nevezték azt, hogy a gazdagoknak szabadságukban áll gazdagodni, a szegényeknek pedig szabadságukban áll éhen halni... Igazi szabadság és egyenlőség abban a rendszerben lesz, amelyet a kommunisták építenek

és amelyben nem lehet majd más rovására meggazdagodni, nem lesz meg az objektív lehetősége annak, hogy a sajtót közvetlenül vagy közvetve a pénz hatalmának vessék alá, nem lesz akadálya annak, hogy minden dolgozónak... egyenlő joga legyen a társadalom tulajdonát képező nyomdák és papír felhasználására és hogy éljen ezzel a jogával.

A Kommunista Internacionálé I. kongresszusa.
(1919) LÖM 37. köt. 471. old.

A szabadság, szó se róla, minden forradalom szempontjából, akár szocialista, akár demokratikus az, igen-igen lényeges jelszó. A mi programunk azonban kijelenti: a szabadság, ha ellentmondásban van a munkának a tőke elnyomása alól való felszabadításával, csalás.

Az iskolán kívüli oktatás I. összoroszországi kongresszusa.
(1919) LÖM 38. köt. 337. old.

Aki elismeri az osztályharcot, annak el kell ismernie, hogy a „szabadság" és az „egyenlőség" a polgári köztársaságban, még a legszabadabb és legdemokratikusabb polgári köztársaságban sem lehetett és soha nem is volt semmi egyéb, mint az árutulajdono-

sok egyenlőségének és szabadságának, a tőke egyenlőségének és szabadságának a kifejezése.

Előszó a népbutításról mondott beszéd kiadásához.
(1919) LÖM 38. köt. 365. old.

A szabadságról, egyenlőségről, demokráciáról szóló általános frázisok valójában csak vak szajkózásai azoknak a fogalmaknak, amelyek az árutermelési viszonyok lenyomatai. A proletárdiktatúra konkrét feladatait ezeknek az általános frázisoknak segítségével megoldani annyit jelent, mint az egész vonalon a burzsoázia elméleti, elvi álláspontjára helyezkedni. A proletariátus szempontjából csakis így tehető fel a kérdés: melyik osztály elnyomásától való szabadság? melyik osztálynak melyik osztállyal való egyenlősége? demokrácia a magántulajdon talaján, vagy pedig a magántulajdon eltörléséért folyó harc alapján? stb.

Gazdaság és politika a proletárdiktatúra korszakában.
(1919) LÖM 39. köt. 270. old.

A szakszervezetek nemcsak a gazdasági harc fejlődésének és megszilárdulásának lehetnek óriási mértékben hasznára, hanem a politikai agitációnak és a forradalmi szervezetnek is rendkívül fontos segítőivé válhatnak.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 107. old.

...ne feledjük, hogy a szakszervezeteknek az új élet építőinek kell lenniük, hogy újabb milliókat és tízmilliókat kell nevelniük, akik saját tapasztalataikon tanulják meg az állam kormányzását és az ipar irányítását...

Előadói beszéd a szakszervezetek II. összoroszországi kongresszusán.
(1919) LÖM 37. köt. 427. old.

A politikai hatalomnak a proletariátus által való meghódítása a proletariátus mint osztály számára óriási lépés előre, és a pártnak még nagyobb mértékben, méghozzá új módon és nemcsak a régi módon kell nevelnie a szakszervezeteket, vezetnie őket, emellett nem feledkezve meg arról, hogy a szakszervezetekre még szükség van és sokáig szükség lesz mint a „kommunizmus iskoláira" és a proletárok előkészítő iskoláira diktatúrájuk megvalósítására, mint a munkások nélkülözhetetlen egyesüléseire, amelyek azt a

célt szolgálják, hogy az ország egész gazdaságának irányítása fokozatosan a munkásosztálynak (és nem egyes szakmáknak), azután pedig a dolgozók összességének kezébe menjen át.

A „baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.
(1920) LÖM 41. köt. 32. old.

A szakszervezetek az ipari proletariátusnak nemcsak történelmileg szükséges, hanem történelmileg elkerülhetetlen szervezetei, amelyek a proletárdiktatúra viszonyai között csaknem az egész proletariátust átfogják.

A szakszervezetekről...
(1920) LÖM 42. köt. 195–196. old.

...a szakszervezetek teremtik meg az élcsapat kapcsolatát a tömegekkel, a szakszervezetek győzik meg mindennapi munkájuk során a tömegeket, annak az osztálynak a tömegeit, amely egyedül képes arra, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba átvezessen bennünket.

A szakszervezetekről...
(1920) LÖM 42. köt. 197. old.

A szakszervezetek először – iskola, másodszor – apparátus, harmadszor – a dolgozók szervezete, ne-

gyedszer – úgyszólván csak az ipari munkások szervezete, ötödször – iparágak szerinti szervezkedés stb. stb.

Még egyszer a szakszervezetekről...
(1921) LÖM 42. köt. 284. old.

A proletárállamnak a munkások szakmai egyesülését mind jogilag, mind anyagilag elő kell segítenie. De a szakszervezeteknek semmiféle joguk sem lehet kötelezettségek nélkül.

A szakszervezetek szerepe és feladatai.
(1921–1922) LÖM 44. köt. 335. old.

A szakszervezetek legyenek a legközelebbi és feltétlen munkatársai az államhatalomnak, amelynek egész politikai és gazdasági tevékenységét a munkásosztály öntudatos élcsapata, a kommunista párt vezeti.

A szakszervezetek szerepe és feladatai.
(1921–1922) LÖM 44. köt. 336. old.

...ahhoz, hogy a szakszervezetek eredményesen dolgozzanak, nem elegendő feladataik helyes megértése; nem elegendő helyes felépítésük; szükség van ezenkívül egy külön érzékre, hogy minden egyes konkrét esetben megfelelő módon tudjanak közeled-

ni a tömegekhez, és a lehető legkevesebb súrlódással elérjék azt, hogy ezek a tömegek kulturális, gazdasági és politikai tekintetben egy fokkal magasabbra emelkedjenek.

A szakszervezetek szerepe és feladatai.
(1921–1922) LÖM 44. köt. 339. old.

A szakszervezetek csak akkor igazi szakszervezetek, ha a párton kívüli munkások igen széles rétegeit egyesítik.

A szakszervezetek szerepe és feladatai.
(1921–1922) LÖM 44. köt. 341. old.

A proletariátusnak a hatalomért vívott harcban nincs más fegyvere, mint a szervezet. A proletariátus, amelyet széttagol a burzsoá világban uralkodó anarchikus verseny, amelyet elnyom a tőke számára végzett kényszermunka, amelyet állandóan a teljes nyomorúság, elvadulás és züllés „legmélyére” taszítanak – ez a proletariátus csak akkor lehet és lesz is elkerülhetetlenül legyőzhetetlen erővé, ha a marxizmus elvei alapján történő eszmei egyesítését annak a szervezetnek anyagi egysége biztosítja, amely a dolgozók millióit a munkásosztály hadseregében tömöríti.

Egy lépés előre, két lépés hátra.
(1904) LÖM 8. köt. 389. old.

Minden új veszélyekkel és új áldozatokkal járó új harci forma elkerülhetetlenül „dezorganizálja” azokat a szervezeteket, amelyek nem készültek föl a harcnak erre az új formájára.

A partizánháború.
(1906) LÖM 14. köt. 8. old.

A „népben”, azaz a munkások és az idegen munkát ki nem zsákmányoló parasztok között rengeteg szervező tehetség van; a tőke ezrével taposta el, tette

tönkre, dobta félre őket, mi viszont még nem tudjuk őket fellelni, felbátorítani, talpra állítani, kiemelni.

A szovjethatalom soron levő feladatai.
(1918) LÖM 36. köt. 179. old.

...csak a nyilvántartás és ellenőrzés ügyének gondos megszervezése, csak a legszigorúbb szervezettség és munkafegyelem vezet el bennünket a szocializmushoz.

Az Összoroszországi KVB ülése.
(1918) LÖM 35. köt. 242. old.

Nehezebb megtartani a hatalmat, mint megragadni, és a történelem példáiból látjuk, hogy a munkásosztály sokszor megragadta a hatalmat, s csak azért nem tudta megtartani, mert nem rendelkezett eléggé erős szervezetekkel.

Beszéd egy Szimonov körzeti nagygyűlésén.
(1918) LÖM 35. köt. 447. old.

Ne feledkezzünk meg róla, hogy a politikai vezető nemcsak saját politikájáért felel, hanem azért is, amit a vezetése alatt állók tesznek.

A szakszervezetekről...
(1920) LÖM 42. kötet 213. old.

...a győzelmes szocializmus nem tarthatja meg győzelmét és nem vezetheti el az emberiséget az állam elhalásához, ha nem valósítja meg teljesen a demokráciát.

A marxizmus karikatúrájáról és az „imperialista ökonomizmusról".
(1916) LÖM 30. köt. 125. old.

Csak a kommunizmus képes valóban teljes demokráciát biztosítani, és minél teljesebb lesz a demokrácia, annál hamarabb válik majd feleslegessé, hal el önmagától.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 82. old.

Csak ha... az új osztály nem könyvek, nem gyűlések, nem beszédek, hanem saját kormányzási gyakorlata útján nevelődik, csak ha a kormányzásba bevonja a dolgozó tömegek legszélesebb rétegeit, csak ha olyan formákat dolgoz ki, amelyek lehetővé teszik minden dolgozó számára, hogy könnyen bekapcsolódjon az állam kormányzásába és az államrend megteremtésébe, csak ebben az esetben lehet a szocialista forradalom tartós.

Előadói beszéd a szakszervezetek II. összoroszországi kongresszusán.
(1919) LÖM 37. köt. 419. old.

A szovjethatalom, a történelemben először, nemcsak hogy minden téren megkönnyíti a kapitalizmus által elnyomott tömegek szervezkedését, hanem ugyanakkor szervezetüket az egész államapparátus állandó és nélkülözhetetlen alapjává teszi az egész vonalon, mind a helyi, mind pedig a központi apparátust illetően. Csakis ily módon valósul meg ténylegesen a demokratizmus a lakosság többsége számára, vagyis a nép óriási többségének, nevezetesen a dolgozóknak tényleges részvétele az állam igazgatásában, az olyan állapot helyett, amikor az államot ténylegesen és főképpen a burzsoá osztályok képviselői igazgatják, ahogy az a legdemokratikusabb polgári köztársaságokban történik.

Az OK(b)P programtervezete.
(1919) LÖM 38. köt. 88. old.

A bürokratizmus elleni harcot végigharcolni a teljes győzelemig csak akkor lehet, ha majd az egész lakosság részt vesz a közigazgatásban.

Az OK(b)P VIII. kongresszusa.
(1919) LÖM 38. köt. 163. old.

Marx és Engels magyarázták meg először tudományos munkáikban, hogy a szocializmus nem rajongók kitalálása, hanem a modern társadalom rendelkezésére álló termelőerők fejlődésének végső célja és szükségszerű következménye.

Friedrich Engels.
(1895) LÖM 2. köt. 5. old.

Minden nemzet eljut a szocializmushoz, ez elkerülhetetlen, de nem teljesen egyformán fognak eljutni, mindegyik sajátos vonást kölcsönöz majd a demokrácia ilyen vagy olyan formájának, a proletárdiktatúra ilyen vagy olyan válfajának, a társadalmi élet különféle területein végrehajtott szocialista átalakítások ilyen vagy olyan ütemének.

A marxizmus karikatúrájáról és az „imperialista ökonomizmusról".
(1916) LÖM 30. köt. 120. old.

A kapitalizmus fejlődése a különböző országokban a legnagyobb mértékben egyenlőtlenül megy végbe. Az árutermelés mellett ez másképp nem is lehetséges. Ebből adódik ez a vitathatatlan következtetés: a szocializmus nem győzhet egyidejűleg valamennyi országban. Először egyetlen vagy néhány országban fog győzni, a többi pedig bizonyos ideig burzsoá vagy a burzsoá rendig el nem jutott ország marad.

Ennek súrlódásokhoz, sőt más országok burzsoáziájának ahhoz a közvetlen törekvéséhez kell vezetnie, hogy szétzúzza a szocialista állam győztes proletariátusát.

A proletárforradalom katonai programja.
(1916) LÖM 30. köt. 130. old.

Igazságot és egyenlőséget a kommunizmus első fázisa... még nem biztosíthat: a gazdagság tekintetében a különbségek megmaradnak és e különbségek igazságtalanok, de lehetetlenné válik az ember ember által való kizsákmányolása, mert nem lesz mód arra, hogy valaki termelési eszközöket, gyárakat, gépeket, földet stb. magántulajdonba kaparintson meg magának.

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 85. old.

Addig, amíg a kommunizmus „felsőbb" fázisa be nem következik, a szocialisták azt követelik, hogy a társadalom és az állam a legszigorúbban ellenőrizze a munka mértékét és a fogyasztás mértékét...

Állam és forradalom.
(1917) LÖM 33. köt. 88. old.

Szocializmus, kommunizmus

A szocializmus szellemétől idegen a kincstári-bürokratikus automatizmus; a szocializmus eleven, konstruktív, maguknak a néptömegeknek az alkotása.

Az Összoroszországi KVB ülése.
(1917) LÖM 35. köt. 56. old.

A szocializmus a gépi nagyipar szülötte. És ha a szocializmust megteremtő dolgozó tömegek nem tudják intézményeiket úgy megszervezni, ahogy a gépi nagyiparnak kell dolgoznia, akkor a szocializmus megteremtéséről szó sem lehet.

A szovjethatalom soron levő feladatai. Első fogalmazvány.
(1918) LÖM 36. köt. 145. old.

...nem lehet felépíteni a szocializmust a kapitalizmus maradványainak felhasználása nélkül...
...a szocializmust csak akkor lehet felépíteni, ha a korábbinál tízszerte és százszorta nagyobb tömegek fognak hozzá maguk az állam építéséhez és az új gazdasági élet építéséhez.

Beszéd az Összoroszországi KVB stb. együttes ülésén.
(1919) LÖM 37. köt. 401–402. old.

Szövetkezetek

...a proletár szövetkezetek, amikor a munkásosztály tömegeit szervezik, önálló ügyintézésre és a fogyasztás megszervezésére tanítják a munkásosztályt, s így ezen a téren előkészítik arra, hogy az eljövendő szocialista társadalomban betölthesse a gazdasági élet szervezőjének szerepét.

Határozattervezet a szövetkezetekről.
(1910) LÖM 19. köt. 297. old.

A szövetkezet – bolt, és semmilyen változtatás, semmilyen tökéletesítés, semmilyen reform nem változtat azon, hogy bolt. Erre a nézetre tanította meg a szocialistákat a tőkés korszak. És nem kétséges, hogy ez a nézet helyesen fejezte ki a szövetkezetek lényegét, amíg azok a burzsoá rend mechanizmusának kis tartozékai voltak. De éppen arról van szó, hogy a szövetkezetek helyzete elvileg gyökeresen megváltozik attól a pillanattól kezdve, hogy a proletariátus kivívja az államhatalmat, hogy a proletár államhatalom hozzáfog a szocialista rend következetes megteremtéséhez. A mennyiség itt minőségbe csap át. A szövetkezet mint kicsiny sziget a tőkés társadalomban – bolt. A szövetkezet, ha felöleli az egész társadalmat, amelyben szocializálva van a föld és nacionalizálva vannak a gyárak – szocializmus.

A szovjethatalom soron levő feladatai. Első fogalmazvány.
(1918) LÖM 36. köt. 148. old.

Szövetkezetek

A szövetkezetek hálózata... a tőkés társadalom által létrehozott egyetlen olyan apparátus, melyet igenis fel kell használnunk.

Beszéd a népgazdasági tanácsok II. összoroszországi kongresszusán.
(1918) LÖM 37. köt. 377. old.

A szövetkezet... politikailag, gazdaságilag a szabad forgalom legjobb formája.

Anyagok az OK(b)P X. kongresszusához.
(1921) LÖM 43. köt. 348. old.

...a szövetkezet az új rendre való áttérésnek a lehető legegyszerűbb, legkönnyebb és a parasztok számára legérthetőbb útja.

A szövetkezetekről.
(1923) LÖM 45. köt. 369. old.

Szövetségi politika

A proletariátusnak önálló politikai munkáspártok alakítására kell törekednie, amelyeknek legfőbb célja az kell hogy legyen, hogy a proletariátus a szocialista társadalom megszervezése érdekében megragadja a politikai hatalmat. A többi osztályt és pártot a proletariátusnak semmiképpen sem kell „egyetlen reakciós tömegnek" tekintenie, ellenkezőleg, a proletariátusnak részt kell vennie az egész politikai és társadalmi életben, támogatnia kell a haladó osztályokat és pártokat a reakciósokkal szemben, támogatnia kell minden forradalmi mozgalmat, amely a fennálló rend ellen irányul, védenie kell minden elnyomott nemzetiséget vagy fajt, minden üldözött vallást, a jogfosztott nemet stb.

Oroszországi szociáldemokraták tiltakozása.
(1899) LÖM 4. köt. 159. old.

Csak az félhet az ideiglenes szövetségektől, még ha megbízhatatlan emberekkel kötik is őket, aki nem bízik önmagában, és egyetlen politikai párt sem létezhetne ilyen szövetségek nélkül.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 15. old.

A munkás tömegpárt egyetlen valamelyest is jelentékeny része sem kerülhette el már a dolog lényege miatt sem, hogy a polgári forradalom korszakában be ne fogadjon néhány különféle árnyalatú „útitársat". Ez még a legfejlettebb tőkésországokban, a polgári forradalom teljes betetőzése után is elkerülhetetlen, mert a proletariátus mindig érintkezik a kispolgárság legkülönbözőbb rétegeivel, és sorai szüntelenül ezekből a rétegekből egészülnek ki. Nincs ebben semmi rendellenes, semmi rossz, ha a proletárpárt át tudja gyúrni az idegen elemeket, alá tudja rendelni magának őket, s nem ő hódol be nekik, idejében fel tudja ismerni, hogy ezek vagy amazok valóban idegen elemek, akiktől bizonyos körülmények között félreérthetetlenül és nyíltan el kell magát határolnia.

A likvidátorság likvidálása.
(1909) LÖM 19. köt. 46. old.

...nincs és nem is lehet kínai fal a proletariátus és a vele érintkező kispolgári rétegek között, ideértve a parasztságot.

Nézeteltérések az európai munkásmozgalomban.
(1910) LÖM 20. köt. 62. old.

A proletariátusnak ahhoz, hogy győzzön, hogy megteremtse és megszilárdítsa a szocializmust, kettős, illetve kettősségében egységes feladatot kell megoldania: először, a tőke elleni forradalmi harcban tanúsított határtalan bátorságával magával kell ragadnia a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét, magával kell ragadnia, meg kell szerveznie és vezetnie kell ezt a tömeget a burzsoázia megdöntése és minden ellenállási kísérletének teljes elnyomása céljából, másodszor, maga után kell vonnia a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét, továbbá valamennyi kispolgári réteget az új gazdasági építés útjára, az új társadalmi kapcsolat, az új munkafegyelem, az új munkaszervezet megteremtésének útjára, amely a tudomány és a tőkés technika legújabb vívmányait a nagybani szocialista termelést létrehozó öntudatos dolgozók tömeges egyesülésével kapcsolja egybe.

A nagy kezdeményezés.
(1919) LÖM 39. köt. 17. old.

A proletárforradalom lehetetlen, ha a dolgozók óriási többsége nem rokonszenvez élcsapatával, a proletariátussal és nem támogatja azt. De ez a rokonszenv, ez a támogatás nem az égből pottyan, ezt nem szavazással döntik el, hanem úgy vívják ki hosszan tartó, nehéz, áldozatos osztályharccal.

Üdvözlet az olasz, francia és német kommunistáknak.
(1919) LÖM 39. köt. 210. old.

Szövetségi politika

...csak abban az esetben építhetjük fel a kommunizmust, ha a parasztság tudatosan jut határozott következtetésre. Csak abban az esetben építhetjük fel a kommunizmust, ha szövetségre lépünk a parasztsággal.

Beszéd az Összoroszországi KVB együttes ülésén.
(1919) LÖM 39. köt. 288. old.

A város elkerülhetetlenül vezeti a falut. A falu elkerülhetetlenül követi a várost. Csak az a kérdés, hogy a „városi" osztályok közül melyik osztály képes a falut vezetni, melyik tud megbirkózni ezzel a feladattal és milyen formát ölt a városnak ez a vezető szerepe.

Az alkotmányozó gyűlési választások.
(1919) LÖM 40. köt. 5. old.

Kétségtelen, hogy a néptömegek szövetségének útja az egyetlen, amely biztosítja, hogy a parasztság és a munkás magának, nem pedig a kizsákmányolónak dolgozzon.

A IX. összoroszországi szovjetkongresszus.
(1921) LÖM 44. köt. 303. old.

Szó sem lehet semmiféle eredményes kommunista építésről, ha a legkülönbözőbb munkaterületeken szövetségre nem lépünk a nem kommunistákkal.

A harcos materializmus jelentőségéről.
(1922) LÖM 45. köt. 23. old.

...a hatalmon levő munkásosztály egyik fő feladata, hogy megteremtse az érintkezést a városi munkások és a falu dolgozói között, megteremtse a baráti viszonynak azt a formáját, amely könnyen megteremthető közöttük.

Naplójegyzetek.
(1923) LÖM 45. köt. 366. old.

Termelékenység

A munkatermelékenység emelése mindenekelőtt megköveteli a nagyipar anyagi alapjának biztosítását... A munkatermelékenység emelésének másik feltétele, először is, a lakosság tömegei képzettségének és műveltségének emelkedése... másodszor, a dolgozók fegyelmének, szakértelmének, a munka hatékonyságának, intenzitásának fokozása, a munka jobb megszervezése.

A szovjethatalom soron levő feladatai.
(1918) LÖM 36. köt. 174–175. old.

A munka termelékenységének fokozása az egyik legfontosabb feladat, mert enélkül lehetetlen a kommunizmusra való végleges áttérés.

Az OK(b)P programtervezete.
(1919) LÖM 38. köt. 94. old.

A munka termelékenysége, ez végeredményben a legfontosabb, a legfőbb az új társadalmi rend győzelme szempontjából... A kapitalizmust azzal lehet véglegesen legyőzni és azzal fogjuk véglegesen legyőzni, hogy a szocializmus a munkának új, sokkal magasabb fokú termelékenységét hozza létre.

A nagy kezdeményezés.
(1919) LÖM 39. köt. 21. old.

Terror

Távol áll tőlünk, hogy elvitassuk az egyedi hősi csapások minden jelentőségét, de kötelességünk óva inteni a terror szenvedélyétől, a terrornak a legfőbb és legdöntőbb harci eszközzé való nyilvánításától... A terror sohasem válhat közönséges hadi tevékenységgé: a legjobb esetben is csak a döntő roham egyik módjaként alkalmazható.

Mivel kezdjük?
(1901) LÖM 5. köt. 7–8. old.

Az „ökonomisták" és a terroristák a spontán áramlat különböző pólusai előtt hódolnak meg, az „ökonomisták" a „tisztán proletár mozgalom" spontaneitása előtt, a terroristák viszont olyan intellektuelek izzó felháborodásának spontaneitása előtt, akik nem tudják, vagy akiknek nincs lehetőségük a forradalmi munkát a munkásmozgalommal egységes egészbe forrasztani.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 69. old.

...az egyéni politikai gyilkosságoknak semmi közük sincs a népi forradalom erőszakos cselekedeteihez.

Az önkényuralom és a proletariátus.
(1905) LÖM 9. köt. 108–111. old.

Terror

A terrort ténylegesen össze kell olvasztani a tömeg mozgalmával.

Az OSZDMP III. kongresszusának határozattervezete.
(1905) LÖM 9. köt. 292. old.

...természetesen megmaradunk amellett a régi évtizedek tapasztalataival igazolt meggyőződésünk mellett, hogy az egyéni terrorcselekmények célszerűtlen eszközei a politikai harcnak... Csak a tömegmozgalom tekinthető igazi politikai harcnak. Egyéni terrorcselekmények csak a tömegmozgalommal közvetlen kapcsolatban lehetnek hasznosak, és kell is, hogy ilyen körülmények között hasznosak legyenek.

Levél F. Koritschonerhez.
(1916. X. 25.) LÖM 49. köt. 327. old.

Tömegek

Az emberek történelmi alkotó tevékenységének kibővülése és elmélyülése arányában növekednie kell a népesség ama tömegének is, amely tudatos történelmi tényező.

Melyik örökségről mondunk le?
(1897) LÖM 2. köt. 505. old.

...a demagógok a munkásosztály legveszedelmesebb ellenségei. Azért a legveszedelmesebbek, mert felszítják a tömegek rossz ösztöneit, mert az elmaradott munkás nem tudja felismerni demagóg ellenségeit, akik barátaiként lépnek fel és ezt néha őszintén teszik. Azért a legveszedelmesebbek, mert a zűrzavar és az ingadozás időszakában, amikor mozgalmunk arculata még csak kialakulóban van, mi sem könnyebb, mint demagóg frázisokkal magukkal ragadni a tömeget, amelyet aztán csak a legkeservesebb megpróbáltatások tudnak meggyőzni tévedéséről.

Mi a teendő?
(1901–1902) LÖM 6. köt. 113. old.

...a tömegbefolyás elmélyítésének és bővítésének... munkája mindig egyformán szükséges, minden győzelem és minden vereség után, a politikai szélcsend

időszakában és a legviharosabb forradalmi időben egyaránt...

A politika és a pedagógia összekeveréséről.
(1905) LÖM 10. köt. 334. old.

A marxizmus feltétlenül ellenez minden elvont formulát, minden doktrinér receptet, s megköveteli, hogy figyelemmel kísérjük a kibontakozó tömegharcot, amely a mozgalom fejlődésével, a tömegek tudatosságának erősödésével, a gazdasági és a politikai válságok kiéleződésével a védelemnek és a támadásnak egyre újabb és egyre változatosabb módszereit teremti meg. Ezért a marxizmus semmi áron nem vet el egyetlen harci formát sem. A marxizmus semmiképpen sem szorítkozik csupán az adott pillanatban lehetséges és létező harci formákra, s elismeri, hogy az adott szociális helyzet változásával elkerülhetetlenül szükségessé válnak új, az adott időszak vezetői előtt ismeretlen harci formák. A marxizmus e tekintetben, ha lehet azt mondanunk, tanul a tömegek gyakorlatából, és távol áll attól a gondolattól, hogy a tömegeket megtanítsa „rendszerező” szobatudósok által kiagyalt harci formákra.

A partizánháború.
(1906) LÖM 14. köt. 1–2. old.

A proletariátusnak nincs és nem is lehet más eszköze a kispolgárság ingadozása ellen, mint az, hogy fejleszti a tömegek osztályöntudatát és egybeforrottságát, s tanítja őket a politikai fejlődés tapasztalatai alapján.

A szociáldemokrácia és a duma-választások.
(1907) LÖM 14. köt. 261. old.

Marx azt is számba tudta venni, hogy a történelemben vannak pillanatok, amikor a tömegek elkeseredett harca, még ha reménytelen ügyért folyik is, szükséges e tömegek továbbneveléséhez és a következő harcra való felkészüléséhez.

Előszó Marx L. Kugelmannhoz intézett leveleinek orosz fordításához.
(1907) LÖM 14. köt. 367. old.

Semmiféle üldözés, semmiféle megtorlás nem tartóztathatja fel a mozgalmat, ha a tömegek egyszer felkeltek, ha a milliók egyszer megmozdultak. Az üldözések csak felszítják a harcot, újabb és újabb harcosokat vonnak be a küzdelembe. A terroristák semmiféle merénylete nem segít az elnyomott tömegeken, és nincs olyan erő a földön, amely feltartóztatná a tömegeket, amikor feleszmélnek.

A tüntetések kezdete.
(1910) LÖM 20. köt. 69. old.

...a mi ügyünkhöz, a szocializmus építéséhez nem elegendő azon felső rétegek százainak és százezreinek a tapasztalata, amelyek a történelmet eddig csinálták mind a feudális, mind a kapitalista társadalomban. Mi éppen azért nem cselekedtünk így, mert mi közös tapasztalatra, a dolgozók millióinak tapasztalatára számítunk.

Beszéd a népgazdasági tanácsok I. kongresszusán.
(1918) LÖM 36. köt. 358–359. old.

Amikor a tömegek harcolnak, a hibák a harcban elkerülhetetlenek: a kommunisták látják ezeket a hibákat, megmagyarázzák őket a tömegeknek, a hibák kijavítására törekednek, fáradhatatlanul síkraszállnak azért, hogy a tudatosság győzedelmeskedjék a spontaneitáson, s a tömegekkel maradnak.

A berni Internacionálé hősei.
(1919) LÖM 38. köt. 382. old.

...történelmileg az az osztály győz, amely magával tudja ragadni a lakosság tömegét.

Az OK(b)P VIII. konferenciája.
(1919) LÖM 39. köt. 335. old.

...az államhatalom egy osztálynak, a proletariátusnak a kezében olyan eszközzé válhat és kell is hogy

váljék, amelynek segítségével a proletariátus megnyeri a nem proletár dolgozó tömegeket, elhódítja ezeket a tömegeket a burzsoáziától és a kispolgári pártoktól.

Az alkotmányozó gyűlési választások.
(1919) LÖM 40. köt. 10. old.

Nagyszerű lelki tulajdonságokkal csak az emberek kis csoportja van megáldva, a történelem útját viszont az óriási tömegek határozzák meg...

Az OK(b)P XI. kongresszusa.
(1922) LÖM 45. köt. 96. old.

...a marxizmus feltétlenül megköveteli, hogy történelmi szemszögből vizsgáljuk a harci formák kérdését. Aki ezt a kérdést a konkrét történelmi helyzettől elszakítva veti fel, az nincsen tisztában a dialektikus materializmus ábécéjével... Aki egy bizonyos harci eszköz alkalmazhatóságának kérdésére igennel vagy nemmel próbál válaszolni anélkül, hogy részletesen megvizsgálná az adott mozgalom konkrét helyzetét e mozgalom adott fejlődési fokán, az teljesen letér a marxizmus talajáról. .

A partizánháború.
(1906) LÖM 14. köt. 2. old.

A marxista elmélet bármely társadalmi kérdés vizsgálatánál feltétlenül megköveteli, hogy a kérdést meghatározott történelmi keretek közé helyezzük, majd pedig, amikor egy meghatározott országról van szó (például az adott ország nemzeti programjáról), számba vegyük azokat a konkrét sajátosságokat, amelyek ugyanazon a történelmi korszakon belül ezt az országot más országoktól megkülönböztetik.

A nemzetek önrendelkezési jogáról.
(1914) LÖM 25. köt. 263. old.

A dialektika megköveteli, hogy az adott társadalmi jelenséget sokoldalúan és fejlődésében vizsgáljuk és hogy azt, ami külső, látszólagos, az alapvető hajtóerőkre, a termelőerők fejlődésére és az osztályharcra vezessük vissza.

A II. Internacionálé csődje.
(1915) LÖM 26. köt. 207. old.

...ne feledkezzünk meg az alapvető történelmi összefüggésekről, s minden kérdést abból a szempontból vizsgáljunk, hogyan jött létre a szóban forgó jelenség a történelem folyamán, milyen főbb szakaszokon ment át fejlődése során, s ennek a fejlődésnek szempontjából vizsgáljuk meg, hogy mivé lett most.

Az államról.
(1919) LÖM 39. köt. 64. old.

Hegel és Marx műve folytatásának abban kell állnia, hogy dialektikusan feldolgozzuk az emberi gondolat, a tudomány és technika történetét.

Filozófiai füzetek.
(1914–1915) LÖM 29. köt. 119. old.

A szocializmus elképzelhetetlen a modern tudomány legújabb vívmányai szerint felépített nagytőkés technika nélkül, olyan tervszerű állami szervezet nélkül, amely az emberek tízmillióit kötelezi arra, hogy a legszigorúbban betartsanak egy egységes szabályt a termelés és a termékelosztás terén.

A „baloldali" gyerekességről és a kispolgáriasságról.
(1918) LÖM 36. köt. 281. old.

A tudomány, a proletariátus és a technika képviselőinek szövetségével szemben tehetetlen mindennemű reakciós erő.

Beszéd az orvos-egészségügyi dolgozók kongresszusán.
(1920) LÖM 40. köt. 179. old.

Ahhoz, hogy győzzünk, egész mélységében meg kell értenünk a régi burzsoá világ történetét, és hogy a kommunizmust építsük, kézbe kell vennünk a technikát is, a tudományt is, és szélesebb körök számára

kell hozzáférhetővé tennünk, de nem vehetjük át mástól, mint a burzsoáziától.

Az OK(b)P IX. kongresszusa.
(1920) LÖM 40. köt. 241. old.

Az a kommunista, aki nem bizonyította be, hogy képes a szakemberek munkáját összefogni és a kérdés lényegébe behatolva, a kérdést részletesen tanulmányozva, munkájukat szerényen irányítani, az olyan kommunista többet árt, mint használ.

Az egységes gazdasági tervről.
(1921) LÖM 42. köt. 337. old.

A vallás a szellemi elnyomás egyik fajtája, amely mindenütt ránehezedik a másoknak végzett örökös munka, az ínség és a magára hagyatottság által szorongatott néptömegekre. A kizsákmányolt osztályoknak a kizsákmányolók elleni harcában megnyilvánuló erőtlensége ugyanolyan elkerülhetetlenül váltja ki a földöntúli jobb életbe vetett hitét, mint ahogyan a vadembernek a természet elleni harcában megnyilvánuló erőtlensége kiváltja az istenekbe, ördögökbe, csodákba és más effélékbe vetett hitét.

Szocializmus és vallás.
(1905) LÖM 12. köt. 133. old.

A vallás a nép ópiuma. A vallás afféle szellemi pálinka, amelybe a tőke rabszolgái belefojtják emberi mivoltukat, csak valamelyest is emberi életre való igényeiket.

Szocializmus és vallás.
(1905) LÖM 12. köt. 134. old.

Egész programunk tudományos, mégpedig materialista világnézeten alapszik. Amikor tehát programunkat magyarázzuk, egyben meg kell magyaráznunk azt is, hogy mik a vallási köd igazi történelmi és gazdasági okai. Amikor propagandát folytatunk, egyben propagáljuk az ateizmust is; legyen most

pártmunkánk egyik ága a megfelelő tudományos irodalom kiadása, amelyet a hűbéri-önkényuralmi államhatalom eddig szigorúan tiltott és üldözött. Nekünk most bizonyára követnünk kell azt a tanácsot, amelyet Engels adott egyik alkalommal a német szocialistáknak: fordítsuk le és terjesszük a tömegek között a XVIII. századi francia felvilágosító és ateista irodalmat.

Szocializmus és vallás.
(1905) LÖM 12. köt. 136. old.

Burzsoá korlátoltság volna, ha megfeledkeznénk arról, hogy az emberiségre nehezedő vallási nyomás a társadalmon belüli gazdasági nyomás folyománya és kifejezése. Semmilyen könyvvel és semmilyen propagandával nem világosíthatjuk fel a proletariátust, ha nem világosítja fel a kapitalizmus sötét erői ellen vívott harca. Számunkra sokkal fontosabb, hogy az elnyomott osztály egységes legyen a földi paradicsomért vívott valóban forradalmi harcban, mint hogy a proletároknak egységes véleményük legyen a mennyei paradicsomról.

Szocializmus és vallás.
(1905) LÖM 12. köt. 136–137. old.

[A marxizmus azt] mondja: a vallás elleni harcnak érteni kell a módját, ezért pedig materialista módon meg kell magyaráznunk, honnan ered a tömegekben élő istenhit és vallás. A vallás elleni harcot nem szabad elvont ideológiai agitációra korlátozni, nem szabad csupán ilyen agitációra redukálni; ezt a harcot össze kell kapcsolni a vallás társadalmi gyökereinek eltávolítására irányuló osztálymozgalom konkrét gyakorlatával.

A munkáspárt és a vallás.
(1909) LÖM 17. köt. 390. old.

Éppen azért, mert mindenféle vallásos eszme, mindenféle isteneszme vagy akárcsak az istennel való kacérkodás is kimondhatatlan hitványság, amelyet a demokratikus polgárság különös türelemmel (sőt gyakorta még jóindulattal is) fogad, – éppen ezért ez a legveszélyesebb hitványság, a legundorítóbb „métely". Millió bűnt, szennyet, erőszakot és fizikai ragályt sokkal könnyebben ismer fel a tömeg, és ezért ezek sokkal kevésbé veszélyesek, mint a legdivatosabb „eszmei" köntösbe bújtatott, kifinomult, szellemi isteneszme.

Levél A. M. Gorkijhoz.
(1913. XI. 13. vagy 14.) LÖM 48. köt. 237–238. old.

...az isteneszme mindennemű, még a legkifinomultabb, legjobb szándékú védelme vagy igazolása is a reakció igazolása... Az isteneszme mindig elaltatta és eltompította a „szociális érzéseket", az eleven élet helyébe holt dolgokat csempészett, mindig a rabszolgaság (a legrosszabb, legkilátástalanabb rabszolgaság) eszméje volt. Az isteneszme sohasem kötötte össze „az egyént a társadalommal", de mindig gúzsba kötötte az elnyomott osztályokat az elnyomók isteni mivoltába vetett hittel.

Levél A. M. Gorkijhoz.
(1913. XI. második fele.) LÖM 48. köt. 243. old.

A törvények száműzése a tudományból valójában egyértelmű a vallás törvényeinek becsempészésével.

A szocializmus újabb megsemmisítése.
(1914) LÖM 25. köt. 49. old.

A politikai pártokon belül és a politikai pártok közt felmerülő nézeteltéréseket rendszerint nemcsak elvi polémiában döntik el, hanem eldönti őket magának a politikai életnek a fejlődése is, sőt talán helyesebb, ha azt mondjuk: nem annyira az előbbi, mint inkább az utóbbi dönti el őket.

Tanít a forradalom.
(1905) LÖM 11. köt. 123. old.

...aki nem tanulja meg a bomlasztó tevékenységet gyökerében kiirtani, az nem való szervezőnek. Márpedig szervezés nélkül a munkásosztály semmi. Vita, polémia nélkül, a vélemények harca nélkül semmiféle mozgalom, így munkásmozgalom sem lehetséges. A vitáknak szitkozódássá és marakodássá való elfajulása elleni kíméletlen harc nélkül semmiféle szervezet sem lehetséges.

A vitáknak és a harcnak két módszere.
(1913) LÖM 24. köt. 163. old.

Mindenki tudja, hogy a nagy nézeteltérések olykor egészen kicsiny – sőt kezdetben jelentéktelen – véleménykülönbségekből keletkeznek. Mindenki tudja, hogy egy jelentéktelen kis seb vagy karcolás, amilyen már mindannyiunknak jó néhányszor volt az életében, igen veszélyessé, sőt olykor halálossá is válhat, ha a seb elgennyesedik, ha vérmérgezés lép fel. Így szokott ez lenni minden, még merőben személyes konfliktusnál is. Így van ez a politikában is.

Még egyszer a szakszervezetekről...
(1921) LÖM 42. köt. 262. old.

Tartalom

Tartalom

Tartalom

V. I. LENIN

AFORIZMÁK

V. I. LENIN AFORIZMÁK